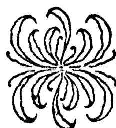
THE BOOK WAS DRENCHED

జ [illegible] ముచ్చలు

కర్త:

రాయప్రోలు సుబ్బారావు

వెల ౧-౦-౦

బెజవాడ, ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల (లిమిటెడ్) యందు
క. కోదండరామయ్యగారిచే ముద్రింపబడియె.
౧౯౨౫.

విజ్ఞప్తి

ఇందలి పద్యములు పలుపత్రికలనుండి యేరికొంటిని. ఆంధ్రభారతి, గ్రంథాలయసర్వస్వములు అందు ముఖ్యములు. ఏతత్పత్రికాధిపతుల ఇయ్యకోలున కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. చేర్పఁదలచిన మఱికొన్నిపద్యములు విస్మృతి గహనముపాలై దొరకినవికావు. రసికులకిం దేవియేని రుచించినఁ గృతకృత్యుఁడను.

—గ్రంథకర్త.

కం. పాయలు పాయలుగా విడి
పోయిన నా తెనుఁగుకన్నె ముంగురులను వే
ణీ యోగ్యాభరణముగా
నీ యెడ జడకుచ్చు లల్లి యిచ్చితిఁ బ్రీతిన్.

జన్మభూమి

ఏ దేశమేగినా ♦ ఎందుకాలిడిన
ఏ పీఠమెక్కినా ♦ ఎవ్వరేమనిన
పొగడరా నీతల్లి ♦ భూమి భారతిని
నిలుపరా నీజాతి ♦ నిండుగర్వమ్ము
లేదురా యిటువంటి ♦ భూదేవి యెందు
లేదురా మనవంటి ♦ పౌరు లింకెందు.

ఏ పూర్వపుణ్యమో ♦ ఏ యోగబలమొ!
జనియించినాడ వీ ♦ స్వర్గలోకమున
ఏ మంచిపూవులన్ ♦ ప్రేమించినావొ!
నిను మోచె నీతల్లి ♦ కనకగర్భమున.

సూర్యుని వెలుతురుల్ ♦ సోకునందాక
ఓడల జెండాలు ♦ ఆడునందాక
నరుడు ప్రాణాలతో ♦ నడుచునందాక
అందాకగల యీ యనంత ♦ భూతలిని
మనభూమివంటి క ♦ మ్మని భూమిలేదు.

తమతపస్సులు ఋషుల్ ♦ ధారవోయంగ
చండవీర్యము శూర ♦ చంద్రు లర్పింప

రాగదుగ్ధము భక్తి ♦ రాజు లేయుంగ
భావసూత్రము కవి ♦ బాంధవు లల్ల

దిక్కుల కెగఁదన్ని ♦ తేజంబు వెలుఁగ
జగముల నూగించు ♦ మగతనం బెగయ
రాలు పూవులుసేయు ♦ రాగాలు సాగ
సౌందర్య మెగఁబోయు ♦ సాహిత్య మొప్ప

వెలిగిన దీదివ్య ♦ విశ్వంబు పుట్టి!
దీపించె నీపుణ్య ♦ దేశంబు పుట్టి!

అవమాన మేలరా! ♦ అనుమాన మేల!
భరతపుత్రుఁడ నంచు ♦ భక్తితోఁ బలుక!

తమ్ముడా!

లుపొంగిన ♦ జీవగడ్డయి
పాలు బాఱిన ♦ భాగ్యసీమయి
వ్రాలినది యీ ♦ భరతవర్షము
భక్తిఁ బాడర తమ్ముడా!

౨ వేదశాఖలు ♦ వెలసె నిచ్చట
ఆదికావ్యం ♦ బలరె నిచ్చట
బాదరాయణ ♦ పరమఋషులకు
పాదు సుమ్మిది తమ్ముడా!

౩ విపిన బంధుర ♦ వృక్షవాటిక
ఉపనిషన్మధు ♦ వొలికె నిచ్చట
విపులతత్త్వము ♦ విస్తరించిన
విశ్వవాణి యిదె తమ్ముడా!

౪ సూత్రయుగముల ♦ శుద్ధవాసన
క్షాత్రయుగముల ♦ చండశౌర్యము
చిత్రదాస్యము ♦ చే చరిత్రల
చెఱిగిపోయెర తమ్ముడా!

౫ మేలికిన్నెర ♦ మేళవించి
రాలు గరుగగ ♦ రాగమెత్తి
పాల తీయని ♦ బాల భారత
పదము బాడర తమ్ముడా!

౬ నవరసమ్ములు ♦ నాట్యమాడగ
చిగురుపలుకులు ♦ చెవుల విందుగ
కవితలల్లిన ♦ కాంత హృదయుల
గౌరవింపర తమ్ముడా!

౭ దేశగర్వము ♦ దీప్తి చెందగ
దేశచరిత్రము ♦ తేజరిల్లగ
దేశ మరసిన ♦ ధీరపురుషుల
తెలిసి పాడర తమ్ముడా!

౮ పాండవేయుల ♦ పదునుకత్తులు
నుండి మెఱసిన ♦ సుమహిత రణకథ
కండగల చి ♦ క్కని తెనుంగుల.
కలిపి పాడర తమ్ముడా!

౯ లోక మంతకు ♦ కాక బెట్టిన
కాకతీయుల ♦ కదన పాండితి
చీకిపోవని ♦ చేవమాటల
చేర్చి పాడర తమ్ముడా!

౧౦ తుంగభద్రా ♦ భంగములతో
పొంగి నింగిని ♦ పొడచి తుళ్ళి
భంగపడని తె ♦ నుంగు నాథుల
పాటబాడర తమ్ముడా!

తమ్ముడా!

౧౧ పసుపుకొంగుల • మాసుంగు లెడలగ
కొసలు తీర్చిన • కోరకత్తుల
కసరిపోరిన • గండు యోధుల
పదము బాడగ తమ్ముడా!

ఆంధ్రమాత

శా. శ్రీలింపొందగ యావదాంధ్రజనమా ♦ త్మస్మృతిన్ నూత్నతే
జోలీలామృతమూని, దద్బలవశా ♦ త్సుకృత్యంబునన్ తావకో
ద్వేలప్రాక్తన కీర్తిగీతముల న ♦ ర్థింబాడు నీపుత్రి పు
త్రీలోకమ్మున కేమి చెప్పెదవు సం ♦ దేశంబు నాంధ్రావనీ!

శా. ఆశల్ కౌతుకపూర్ణచంద్రికలు ప్రా ♦ యన్ మస్తనాచ్ఛాదమా
కాశమ్మున్ విడిపోవ, నూతనకళో ♦ త్కర్షాప్తమై మాతృపూ
జాశోభల్ దయివారు నీశుభదినో ♦ త్సాహంబు నీక్షించి, నీ
యాశీర్వాదములిమ్ము పుత్త్రులకుం ♦ బా! యాంధ్రదేవీమణీ!

శా. తేటల్ దేరెడు కాంతిపూరముల నా ♦ ద్దీపించు ముత్యాల పు
ప్పేటల్ వోలె త్వదీయకంఠమున శో ♦ భింపుల్ నిగారించు, చే
నాటన్ జీవనశోషణాల్ గనని కృ ♦ ష్ణాగౌతమీ భద్రలన్
గాటంపుందమిఁ ద్రావువారమి వె కాం ♦ క్షాక్షీరమాంధ్రావనీ!

శా. ఆ చాళుక్యనృపాలరత్నముల వి ♦ ద్యామ్మోది, శ్రీకాకతి
క్ష్మాచక్రేశుల లాలనల్ వడసి, కృ ♦ ష్ణప్రాజ్యసామ్రాజ్య పీ
ఠీచంచజ్జయకన్యతో సరసగో ♦ ష్ఠిన్ ప్రొద్దుపోఁబుచ్చు, నీ
ప్రాచీనాభ్యుదయమ్మునెన్నదరు గ ♦ ర్వస్ఫూర్తి తల్లీ! సుతుల్

శా. ఉద్యన్నోత్సాహసమై, కుమారజన గ ♦ ర్వోద్రేకమై, యాత్రిలిం
గోద్యానాప్తమధూదయమ్ము గునవీ ♦ రోత్సాహపున్ వేళ, నా

విద్యారణ్యయుగంధరాదుల యశో♦విస్తరమ్ము లగ్గించు, చీ
విద్యాస్నాతకు లాసఁ జేసెదరు, దే ♦ వీ! సంప్రసాదింపవే.

ఉ. జారిన దేశగౌరవముఁ ♦ జక్కనదిద్ది, మహాంధ్రమండలీ
భారము శ్లాఘనీయముగఁ ♦ బాలనఁ జేసి సమాన రాష్ట్రముల్
కూరిమి నాసఁ జేయ, తెలుఁ ♦ గుంబుడమిం గయిసేయుఁడయ్య, దీ
ప్తారతి నాంధ్రపుత్రులు! జ ♦ గజ్జనధర్మము దృష్టిఁ బిల్చుచున్.

శా. ఉల్లాసమ్మున మాతృసేవ పయిపై ♦ సజ్జాతింగాంగ నా
పల్లీ పక్కణ దిగ్దిగంతర తలీ ♦ పర్యంత వేంగీభువిన్
జల్లుండాంధ్రమహాకావ్యమ ప్రథమపూ ♦ జాపుష్పముల్ ప్రేమవుం
ద్రాళ్ళం గట్టుఁడు యావదాంధ్రజనసం ♦ తానమ్ము నాస్పైహితుల్.

సీ. రణరక్తబంధురా ♦ యణమైన క్షితి
కృష్ణ కత్తికడిగిన ♦ కవనభూమి ౧
అమృతాక్షరవికాస ♦ మయిన యా సుకవి పో
తన లేఖిని ప్రశాంతిఁ ♦ గనినచోటు ౨
భాషాకుమారిక ♦ ప్రభుఁ బెండ్లియైన
కృష్ణరాజ్యము వెలిఁ ♦ గినతలమ్ము 3
నానావిదేశనా ♦ కానీక విపులాశ్ర
యంబైన కేవురా ♦ పటిన తావు౪

---

౧. పాలేటియొడ్డు, ౨. ఒంటిమిట్ట, 3. విద్యానగరము, ౪. బాపట్లసమీపపు మోటుపల్లి.

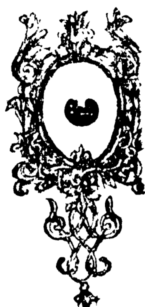
గీ. పాడయి శిలావశిష్టమై ♦ ప్రాప్తకాల
మనుభవించుచు, నుండియు ♦ నక్కటకట!
బ్రతికిచెడ్డయాంధ్రుల పూర్వ ♦ వైభవంబు
చాటెడిని నాలకింపుడు ♦ శాంతమతులు!

మ. కలదాంధ్రోద్భవవల్లికాకుసుమ రే♦ఖామాలికాకాంతి తుం
దిలశోభాంకురపుంజముల్ భరతమా♦తృస్ఫీతచూడామణీ!
కలితచ్ఛాయల సందగింపఁగల భా♦గ్యంబింక, నీనాంగమం
గళకళ్యాణముఁ బాడఁబుత్రికలెవే♦డ్కన్ వత్తురానాఁటికిన్.

శా. సంతోషింపగదమ్మ! యాంధ్రజననీ! ♦ సారస్వతస్నాతవి
శ్రాంతిప్రీతుల, నీదుపుత్రకుల, దీ♦క్షాబద్ధులఁజూచి ని
శ్చింతన్ సోదరులార! భూజననిఁ బూ♦జింపుండు బ్రహ్మర్షణో
దంతవ్యక్తిమనోబలమ్మున దధా♦స్తంచున్ ఋషుల్ పల్కఁగన్

ప్రబోధము

మరావతీపట్ట ♦ ణమున బౌద్ధులు విశ్వ
విద్యాలయములు స్థా ♦ పించునాఁడు
ఓరుగల్లున రాజ ♦ వీరులాంధ్రఘనముగాఁ
బలుశస్త్రజాలము ♦ నిలుపునాఁడు
విద్యానగరరాజ ♦ వీథులఁ గవితకుఁ
బెండ్లిపందిళ్ళు క ♦ ప్పించునాఁడు
పాట్నాకికి సమీపా ♦ మున నాంధ్రసామ్రాజ్య
దిగ్జయస్తంభ మె ♦ త్తించునాఁడు

గీ. ఆంధ్రసంతతికే సాహి ♦ త్యాభిమాన
దివ్యదీక్షాసుఖస్ఫూర్తి ♦ తీవరించె
నా మహావేళ మర్థించి ♦ యాంధ్రులార!
చల్లుఁ డాంధ్రలోకమునను ♦ క్షతిలు నేఁడు॥

సీ. తనగీతి యమృతపా ♦ తిని పాఠకులనుగా
దిద్ది వర్ధిల్లిన ♦ తెనుఁగువాణి
తనపోటులు విరోధి ♦ తండంబులకు సహిం
పనివిగా మెరసిన ♦ తెనుఁగుకత్తి
తనయందములు ప్రాంత ♦ జనులకభిరుచి వా
సన నేర్ప నలరిన ♦ తెనుఁగురేఖ
తనవేణికలు వసుం ♦ ధరను సస్యశ్యామ
లను జేయుఁ జెలఁగిన ♦ తెనుఁగుభూమి

గీ. అస్మదార్ద్రమనోవీథి ♦ నావహింప
జ్ఞప్తి కెలయించుచున్నాడ! ♦ చావలేదు
చావలేదు ఆంధ్రులమహో ♦ జ్జ్వలచరిత్ర
హృదయములు చీల్చిచూపుఁడో ♦ సదయులార!

సీ. కృష్ణాతరంగ పం ♦ క్తిఁ ద్రొక్కు త్రుళ్ళింత
నాంధ్రనౌకలు నాట్య ♦ మాడునాఁడు
ఇంటింట దేశి సా ♦ హిత్యదీపములతో
నాంధ్రతేజస్సు గా ♦ పాడునాఁడు
సుకుమారశిల్పవ ♦ స్తు ప్రపంచమునందు
నాంధ్రనైపుణి పంతి ♦ మూడునాఁడు
సమదసేనావ్యూహ ♦ జయపతాకల క్రింద
నాంధ్రపౌరుషము చెం ♦ డాడునాడు

గీ॥ చూచి, సంతోషమున తల ♦ లూఁచి, గర్వ
మూచి, ఆంధ్రపుత్రీపుత్రు ♦ లందఁగలరు
శాంతి, నందాక లేదు వి ♦ శ్రాంతి మనకు
కంకణవిసర్జనల కిది ♦ కాలమగునె॥

పుస్తకము

ండాఱఁబాఱున ♦ ఖండగోదావరి
దాగిన చాళుక్య ♦ నాగరికత,
పాఁతైన పెనుకోట ♦ గోడల దీర్ఘధ్వని
ద్రులువోవు కాకతి ♦ ప్రాభవమ్ము
పల్లెపదాల జీ ♦ వమునిల్పికొన్న వ
ల్మీకివీరుల రక్తి ♦ నాళపటిమ,
కడలేకయేప్చు తుం ♦ గాభద్ర కెరటాల
మఱఁగిన ప్రాజ్యసా ♦ మ్రాజ్యభరము

తే. గీ. హృదయములువిన పలుకక ♦ చదువుజెప్పు
పుస్తకతపస్విని తెలుంగు ♦ పూలపొదల
నిలిచి సేవాశుకమ్ములఁ ♦ బిలిచిపిలిచి
స్థిరత పాడించుగాత జా ♦ తీయగీతి॥

సీ. ఆచారమునకు దా ♦ స్యముఁజేయుచును వంట
యిల్లుదాటఁగలేని ♦ యిందుముఖుల,
ఉదయాస్తమయములు ♦ నొడలిచెమ్మటఁదీసి
క్షేత్రసేవలుజేయు ♦ సేద్యగాండ్ర,
బ్రతికినన్నాళ్ళ తీ ♦ అనికస్తి, రెక్కలు
విఱిచిజీవించెడు ♦ పేదజనుల,
అక్షరపంక్తులె ♦ యరయరాదనుచు, దు
ర్గతులఁ ద్రోసిన చెప్ప ♦ రానివాండ్ర,

తే. గీ. పూలతోఁ నిండి కమ్మద ◆ నాలు చిన్న
పుస్తకనికుంజపుంజాళి ◆ పొంతఁ బిలిచి
"నాజనము, నాదు దేశ" మ ◆ నంగఁ జాలు
ఇంత జ్ఞానభిక్షాదాన ◆ మిమ్ము తల్లి!

సీ. ఆంధ్రుల శిల్పవి ◆ న్యాసంబు చూపించు
కలిమి గోపురముల ◆ గలదటంచు
ఆంధ్ర నాగరిక క ◆ ళ్యాణచిహ్నములైన
గానసాహిత్యముల్ ◆ గలవటంచు
ఆంధ్ర భాగ్యమ్ము మో ◆ యగ గౌతమీకృష్ణ
దరులను నావలు ◆ దిరిగెననుచు
ఆంధ్రవీరులకు స్వ ◆ ర్గాతిథ్యమిచ్చి పా
టలు పాడిన యుగమ్ము ◆ కలదటంచు

తే. గీ. చెప్పియొప్పించు పుస్తక ◆ శ్రీకుమారి
యుండగింపఁగఁ గల యాల ◆ యాములు గట్టుఁ
డాంధ్రదేశమునం దెల్ల ◆ నాంధ్రపుత్రు
లాప్తమానవసంఘ సే ◆ వానురక్తి॥

వసంతము

[శ్రీ రవీంద్రనాథ ఠాకూరు రచితము.]

ను వచ్చానమ్మా ♦ నేను వచ్చానె
ఆలసింపక రారె ♦ ఆడుకొందాము.

* * *

ఏడాది తొలికాంగి ♦ తెచ్చి దాచారె ?
నా పూలపల్లకీ ♦ నేనో [illegible]రె ?
తేనె వసంతాల ♦ తీ[illegible]డి
పసుపుకోకలు పిరాం ♦ దసిదూడ దాల్చి
నేను వచ్చానమ్మా ♦ నేను వచ్చానె
ఆలసింపక రారె ♦ ఆడుకొందాము.

వేకువే వికసించు ♦ వేసాలమొల్ల !
పొద్దుపొద్దున పూయు ♦ మా [illegible] !

మవ్వముల్ రువ్వేటి ♦ మధ్యాహ్నమల్లె !
అందాలుపిదికేటి ♦ సందెసంపెంగి !
పరిమళం బెగబోయు ♦ పచ్చగోరంట!
పైరగాలికినవ్వు ♦ పడుము గేదంగి !

నేను వచ్చానమ్మా ♦ నేను వచ్చానె
ఆలసింపక రారె ♦ ఆడుకొందాము.

* * *

చూచినానోయి కు ♦ చ్చుల పూలరంగ!
నీముద్దురూపు వ ♦ న్నెలకోడెకాడ!
చిగురుపాగా చెంగు ♦ లెగిరి జీరాడ!
పడుచుప్రాయము తీవి ♦ పగిలిపోవంగ
తోపుచీరెలమావి ♦ దాపలిదిశల
విరజాజిపందిళ్ళ ♦ వెలపలిపొదల
  నిన్నుజూచానోయి ♦ నెఱజాణతునక!
  నీకు చిక్కానోయి ♦ పోకిళ్ళపుట్ట!

* * *

ఎవ్వరే ననుబల్క ♦ రించేరు ఇచట
మురళివాయిస్తు నే ♦ పోవుచుండగను

* * *

మావికొమ్మను నేను ♦ మన్మథాకార!
నిలువఁజాలనిరక్తి ♦ నిన్ను పిల్చేను.
నిన్నుజూడకమున్నె ♦ నీదివ్యమూర్తి
నీపూతవాసనల్ ♦ రాపాడి నన్ను
నాచిత్తబలమెల్ల ♦ దోచెంగదోయి!
నాగర్వరాగంబు ♦ లాగెంగదోయి!
నిన్నెఱుంగకముందె ♦ నిన్నుభావించి
ప్రేమించినానోయి ♦ బేలనై స్వామి!
  మావికొమ్మను నేను ♦ మన్మథాకార!
  నిలువఁజాలనిరక్తి ♦ నిన్ను పిల్చేను.

* * *

తొలిజాము చల్లగా ♦ తొలగినపిదప
ఆటపాటలరక్తి ♦ సొలసిన వెనుక
వీధిలోపల ధూళి ♦ వేడియెత్తంగ,
కడవల నీరాన ♦ కాక లేగంగ,
వేసవి తలసూప ♦ నేసొక్కిసోలి
నిష్క్రమింతావేళ ♦ నిలుతురే మీరు?
ఎవ్వరే నను బల్క ♦ రించేరు ఇచట
మురళీవాయిస్తు నే ♦ పోవుచుండగను.
నేను వస్తానోయి ♦ నేను వస్తాను
మొగ్గమల్లెను నేను ♦ మురిపాలమొలక!
నీయుత్తరీయంపు ♦ నీడబట్టికొని
నీకప్పురపుతమ్మ ♦ నిగ్గునందికొని
నీనిల్వుతిలకమ్ము ♦ లోన చెమ్మగిలి
నీరాగమాలలో ♦ దారమై పెనగి
వలపుతో కడదాక ♦ నిలిచియుంటాను
ఆసతోనందాక ♦ అంటియుంటాను.

* * *

సన్నజాజిని నేను ♦ సరసాలచైత్ర!
తేనెచిన్కను నేను ♦ తీపారుపుత్ర!
నీ సిగపూలలో ♦ వాసనై యణగి
నీకంఠమాలలో ♦ రేణువై కలసి
పూలు రేణులుకూడి ♦ పొలుపారుదాక
తమ్మితూడునుగూడి ♦ తనివొందుదాక

నీ వాక్కు కర్థమై ♦ నే వెల్గుతాను
నీ చూపు పాపనై ♦ నే నటిస్తాను.

*   *   *

ఎడబాట్లుకలిగేటి ♦ యెండకాలమున
ననుపీడించు కృశింపు ♦ ననరాణియెవతె?
నావేణువునకు ♦ ణాన్నగానూది
అప్పగింతలుపాడు ♦ నార్ద్రకాలమున
ఎల్లెడ కారాకు ♦ లల్లాడు వేళ
అంటియుంటా రెవ్వ ♦ రపుడు నాదండ.

*   *   *

గన్నేరుమొగ్గనే ♦ గరువాలగత్తె!
నిన్ను పెగహించాను ♦ నిండారకూర్మి
నీదు కౌగిట నన్ను ♦ నిలుపని మ్రొక్కాయి
నీశయ్య నన్ను రా ♦ సోంపని మ్రొక్కాయి
నీనవ్వు చల్వలో ♦ నానని మ్రొక్కాయి
నీలాలనసుఖాన ♦ సోలని మ్రొక్కాయి.
నేను వస్తానోయి ♦ నేను వస్తాను
వచ్చి నీవెనువెంట ♦ వలచియుంటాను.

*   *   *

మందారమును నేను ♦ మాధ్వీపిపాసి
నీదు పచ్చనిరూపు ♦ నేకోరినాను
ఏకిన్నెరస్వరాన ♦ ఎలుగెత్తి మన్ను

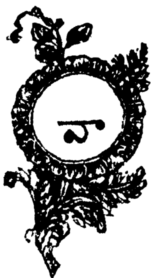
పిలిచితో ఆముద్దు ♦ పిలుపులోపల నె
కలదు నీదుపియోగ ♦ గద్గదస్వర మె.
నే నెఱుంగుదునోయి ♦ నీరహస్యములు.

*　　*　　*

ఎందుకో ఆలస్య ♦ మెందుకో అలత
ఎందుకో సందేహ ♦ మెందుకో కాఅత
అందుకోవోయి! మో ♦ హనసూత్రధారి
నా ప్రేమపూసలం ♦ దపుదండఁగట్టి.

శుక్తి

వాఙ్మయము మహాంబుదధింబడి ప్రాకులాడు
దహరదహము నేను; శ్రాంతి విశ్రాంతిగాగ
తారకలు చూపిన దిశాపథంబుఁ బట్టి
రాగిణుల[1] కాళ్లయందెల రవళి వినసి.

*　　　*　　　*

నీరదములు నర్తించిన దారులంది
కాలఖేలన మొందెందుఁ గలయఁద్రిప్పి
నందు నందెల్లఁ బారవశ్యమునఁ బోదు
పరిమళము త్రిప్పు తుమ్మెదబాలలీల.

*　　　*　　　*

లేదు లేదు నిర్బంధపాలిత పథంబు
నా సువర్ణతరణికి విలాసమణికి.

*　　　*　　　*

ఒక్కవీచిముంపఁగ మఱియొక్కవీచి
తేల్పఁగ, నగాధ పాతాళ తిమిర మొక్క
మాఁ అపారనభం బొక్కమాఱుఁజూతు
పగలు రేలు పాటించెడి ప్రాణిపోల్కి.

*　　　*　　　*

కాటియందలి ధూమాంధకారభరము,
పడకటింటి కర్పూర దీపపు మెఱుంగు,

---

1 గాన పక్షమందు రాగశబ్దము స్త్రీవాచకము

నొక్కగతిని నానావకు దిక్కుఁదెలుపు
లేదు వ్యక్తికి ఛాయావిభేదమతము.

*　　　　*　　　　*

పోయిపోయి సంపాదింపనాయె నాకు,
ఒక్క శ్రావణ రజనీ వియోగవేళ
చినుకువన్నెల ముత్యపుఁ జిప్పయొకటి
తొలగిపోని తారకలె యిందులకు సాక్షి.

*　　　　*　　　　*

కడల కరడులు కరడులై వెడలుచుండె
మధుర జలధరపంక్తులు,—మాతృగర్భ
కుహరమునువీడు ప్రేమ పంక్తులవిధాన
హాదమును రామణీయము నందఁ బ్రకృతి.

*　　　　*　　　　*

లసదుమఃకంఠధవళమాలలు గనఁబడె
నెలలబాలింత స్తన్యధారలవిధాన,
భావరేఖయుఁ గుటిలకంపనముమానె
సుప్తవిరహిణి భ్రూలతాక్షోభఁ బోలి.

*　　　　*　　　　*

ఆమధురశుక్తిహస్తము నందగింప
కడలియొడ్డెక్కితిని;—కాని గానవైతి

కలయ వెదకియు వందెందు దొలుత నేను
దిగినసన్నపురేఁ వేమి దృగ్భ్రమంబొ?

*   *   *

తీరమునకుమాఱొడ్డి యుద్భిన్నములయి
క్షుభితకల్లోలగతిఁ గొట్టుకొనెడి యలల
గాఢకోలాహలంబింత గానరాదు
మెత్తని యిసుకపడకల నొత్తిగిల్లి.

*   *   *

అతివిశాల, మతిస్నిగ్ధ, మతిమనోజ్ఞ
మయిన యాతీరసికతాపథాంచలమున,
ఒకనియడుగులజాడ, వేరొకడువచ్చు
వఱకె నిలదు పారావారపాలనమున.

*   *   *

లేచిపడి నశించిన ప్రతివీచియందు
నుదయమందు వేఱొకనూత్న ముదితవీచి
చెఱఁగిపోయిన ప్రతిపాంథుచరణచిహ్న
ములను వేఱొకనికి శుద్ధతలముదొరకు.

*   *   *

ఆవిలాసము నాహృదయము హరించె
రజనిసంధ్యాకషాయ చిత్రమునుబోలె,

తిరుగుదింక, స్వచ్ఛందసుందరవిపంచి
కాలతాపశమగు స్వరగతివిధాన.

* * *

ఏను దెచ్చిన మృదుశక్తిలోని జాతి
ముత్యములను లోకముముందుఁ బోయువాడ
హృద్యమై యొప్పవారిని నేఁకొనుఁడు
అభిరుచికొలంది రౌద్రసౌమ్యముల నరసి.

* * *

సొగసుహృదయము సుకుమార సుమముఁబోలె
చేతి కందించువాఁడ రసికజనులకు!
కంఠమాలల ధరియింత్రొ గారవమున
రేకులనుఁజించి యావల పాఱేయనెంత్రొ!

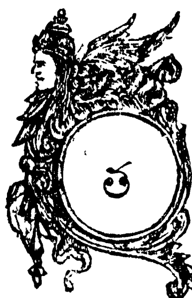
* * *

రుచిచకితమైన హృదయసరోజగర్భ
మందుఁ గందళించిన భావ మంద మొంది;
వాణిమై యెప్డు నెలవగు వదనమందు
అపుడె సుకవికి స్వాధీనమయ్యెఁ గవిత.

వసంతవికాసము

౧

తరుణ కుసుమశిఖా సూత్రధారి వగుచు
ముసుగు లేఁతల భేదము లోదవనీక
నిఖిల తరుజగతికిని నందించినావు
సహృదయానందరాగ రంజనము చైత్ర!

౨

కలికికోయిల గొంతులో మొలకగీతి,
సోయగపుఁ బూలపొత్తులఁ దీయతేనె,
పోసితో మెప్పు దప్పుడే పులకరించె
నాహృదయశయ్య కవితోపగూహనమున.

౩

కొమ్మ కొమ్మన, నాకు నాకున నలంది,
పూవు పూవునఁ, జివురు చివురునఁ జిందఁ
జిలికితివి నూత్నచైత్ర కాశ్మీరరుచులు
పుడమి నవకమ్మునకు వన్నెలిడ వసంత!

౪

మోళ్ళు మోసెత్త నిల మూలమూలలందు
నందమెగఁబోయు చైత్రుని యాగడముల
కీర్ష్యఁబడి మేలిమసుగింత మొత్తె గగన
భామ, తనకన్నెతపసెల్ల భంగపడఁగ.

౫

మోదమున మోజుపడి కుసుంభాంశుకాల
మంగళించిన యువని నానందబద్ధ
నయనములఁ జూచి చూచి యున్మాదియయ్యె
మధుతపస్వి కింకే భాషింతమొ నడవ?

౬

పొదలవాకిండ్లు తెఱచి యాపుష్పపుత్ర
కులను, నూతనావిర్భావ కోమలాస్య
రేఖ లెత్తించె స్వచ్ఛంద ప్రియుఁడు చైత్రుఁ
డార్ద్రరాగాక్షతలు నల్లి యువనిమీఁద.

౭

ఏమిటికిఁ బొంచిపొంచి లాలించెదోయి!
బాళి బాల గులాబీల జాలిమాలి,
మొగము లెత్తవు; లజ్జచే వలపు మొలక
దాటిరాలేక ఱెప్పల దాగులాగు.

౮

చక్కని నభంబు రంగులఁ బిక్కటిల్లె
నిండుజవ్వని యారుణంపు గండముల్లు,
రాగగీతలఁ జెలరేగ భోగపవనుఁ
డప్సరసల నృత్యోత్సవ లిప్సలీల.

౯

వీధికడపటి వ్యాకుల వేణుకుంజ
మాలపించె హ్లాద మనోజ్ఞమయిన పాట,
కోమలసమీరుఁ డాడించు కులుకుకొమ్మ
త్రిప్పులనుఁగూడ గాసమే కేకలెత్తె.

౧౦

పవను నడుగుల రవళికిఁ బట్టికెరలి
కెవ్వుకెవ్వున నవ్వు పక్షినిచయంబు,
తల్లిపొలకువ నాలించి దాదికోలఁ
గిలకిలల మేలుకొను బాలికలవిధాన.

౧౧

పత్రవస్త్రాపహరణ విచిత్రుఁడయిన
శిశిరు వివృతవిజిజ్ఞాస నీసడించి,
చిగురుచెంగావి కోకలిచ్చితివి మాధవ
నీమతల్లుల సంవృతనీతి నెఱిఁగి.

౧౨

మొగలిరేకుల మును వర్షపుత్రకుండు
వ్రాసిన శుభాక్షరంబులు మాసిపోయె,
అధరరేఖవంటి కషాయ మధురపల్ల
వమున నీవైన చెఱఁగని పంక్తి నిలుపు.

౧౩

ఏదెసను ద్రెంచితి జగంబు నేమరించి
మధురగీతా సరసిగట్లు మధుపిపాసి!
అఖిలమానందసుఖసుప్తమయ్యె నింక
మేలుకొలుపు వైతాళికులే రారు!

౧౪

తేనెఁ దిని సర్తనాసక్తిఁ దియగు సఖులు
పాయలై పాయలై గానఁబడిరొఁ గడల,
స్నానగంధవాసనలు సాంద్రముగఁ బెరయ
నాఅవిడచిన మనులక్ష్మి యాలకలనఁగ.

౧౫

ఇగురుమావులఁ గోడెకోయిలల లేపి,
మిసమిసలపూల చెఱఁగులఁ బసపుఁబూసి,
పచ్చివలపుకాకల నెత్తుపడిన రాగ
సరళిఁ బాడించెను వసంతి! జగతిచేత.

౧౬

సమదపికములు పాడు స్వచ్ఛందగీతి,
దక్షిణసమీరుఁడేగు స్వాతంత్ర్యవీథి,
స్వేచ్ఛగాఁ బూచె మంగళగుచ్ఛలతలు,
జగతినేల నూత్నప్రాణ మొగయు దింక.

౧౭

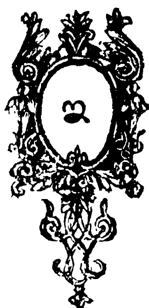
సుఖనిశీథము, గీతికాముఖరపథము,
సరసపవనము, సుమదళచకితవనము,
పెనఁగి నిలువంగనీయవు మనసులోని
ప్రియగతులఁ గంఠముఖమునఁ బెకలకుండ!

౧౮

చచ్చిపోవు కారాకుల స్థానములను
చిగురుచేతలు మొలుచు సౌష్ఠవముగనుము,
మృత్యువునకేలో భీతివహింత్రు జనులు
అవల స్వచ్ఛందసౌందర్య మబ్బుచుండ.

శేషచైత్రము

రుగు పుట్టిండ్లలో ♦ నెదిగిన యెలమి
కొమ్మల యొదులలోఁ ♦ గులికిన కలిమి
మృదువనస్పతులలో ♦ మలగిన చెలిమి
వైశాఖమును జూచి ♦ వదలదే చైత్ర!

౨

పూల కౌగిండ్లలో ♦ నోలలాడితివి
సరసుల పొత్తులో ♦ సఖ్య మాడితివి
పసిపైరగాలిలో ♦ పరువు లాడితివి
మండుటెండల సవి ♦ మానెదే చైత్ర!

౩

రమణుల చరణాల ♦ రాచిన లాక్ష,
అబలల యధరాల ♦ నంటిన తమ్మ,
కన్నెల నుదురుల ♦ కందిన చాదు
ఎన్నాళ్ళు మురిపెమో ♦ యెఱుఁగుదే చైత్ర!

౪

కోయిల పాటలోఁ ♦ గోమల స్వరము
మలయమారుతములో ♦ మధుర వాసనలు
కలికి పూగుత్తిలోఁ ♦ గమ్మని మధువు
అనుభవించెందాక ♦ నందాల చైత్ర!

౫

పత్రాలు రాల్చితి ♦ పచ్చనిచెట్ల
జీవనక్షామమ్ముఁ ♦ జేర్చితి నదుల,
పనిపాట లావల ♦ బంపితి విఁడ్ల,
చాలదే నీపాలి ♦ జయమింకఁ జైత్ర!

౬

మధుపాతమున భూమి ♦ మురిపించినావు
సుఖరక్తిఁ బ్రజలను ♦ పాలించినావు
పగలు దీర్ఘములుగాఁ ♦ బాటించినావు
చాలవె యీనాళ్ళు ♦ చక్కని చైత్ర!

౭

కష్టమో సౌఖ్యమో ♦ గడపితి విచట
నీ మంచి కాలంబు ♦ నీటుగో పొగయు
దుఃఖింప కవసాన ♦ దురవస్థ కిపుడు
కాలచక్రము నాప ♦ గా లేము చైత్ర!

౮

నవనవ లాడేటి ♦ చివురాకులెల్ల
కఱకెక్కె నెండ కా ♦ కలుబోలె ముదిరి,
సవ్యవాతములు దు ♦ స్సహములై రేగ
నిప్పులు గ్రక్కుచు, ♦ నెంహ్యంపు చైత్ర!

౯

నీ సౌఖ్యసంపదల్ ♦ నీ భోగరుచులు,
గ్రీష్మున కిట్టు ల ♦ ర్పింపఁగా వలసె
నంచు నాకులపడ ♦ కవసాన చైత్ర!
ఉదయాస్తమయతత్వ ♦ మిదియె సుమ్మిలను!

పూవు

౧

చెలియల సిగలోఁ ♦ జెలువారు పూవ
పడతుల జడలపై ♦ బవళించు పూవ
సఖుల ముచ్చటముళ్ళ ♦ సవరించు పూవ
లలనావతంసమ్ము ♦ లను గుల్కు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజకో పూవ!

౨

అఱ విచ్చి సిగ్గులఁ ♦ గరఁగేటి పూవ
మొగ్గవై మోజులఁ ♦ మొలిపించు పూవ
పూచి శోభనములఁ ♦ బొదివిన పూవ
దళముల కౌగిలిం ♦ తలఁజొక్కు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజకో పూవ!

౩

చిగురాకు మరుఁగునఁ ♦ జెలువారు పూవ
కొమ్మలసందిళ్ళ ♦ గొనలెత్తు పూవ
ఎండకు కాగని ♦ యెలపూత పూవ
వెన్నలఁ పేరని ♦ వెలుతురు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజకో పూవ!

౪

కడుపులో తేనెలు ♦ కల కన్నెపూవ
తనువున గంధాలు ♦ దయివారు పూవ

రెక్కల నందాలు ♦ గ్రక్కేటి పూవ
మోమున లావణ్య ♦ ములు రాలు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౫

పసుపు కేసరములకా ♦ మిసిమించు పూవ
నిగనిగ సొగసులకా ♦ బిగివోని పూవ
పెండ్లింట్లపాలించు ♦ ప్రేమంపు పూవ
వీరుని కంఠాన ♦ విప్పారు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౬

కాపుకన్నియ కొప్పు ♦ నైసేయు పూవ
ఉపవనాల నుయ్యాల ♦ లూగేటి పూవ
తోటకంచెల వన్నె ♦ తోఁ బూచు పూవ
అడవిడొంకల నంద ♦ మయియొప్పు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౭

సెలయేటి పాటలకా ♦ చెవియొగ్గు పూవ
తుమ్మెద సఖులతో ♦ తుళ్లేటి పూవ
పైరగాలికి విచ్చి ♦ వర్థిల్లు పూవ
రంగుల రాశివై ♦ రాణించు పూవ
పోవకే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౭

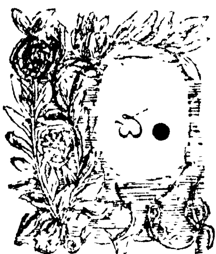
కళలకళ్యాణివే ♦ కమ్మని పూవ
సౌందర్యసరసివే ♦ చక్కనిపూవ
భావాలబరిణవే ♦ బంగారు పూవ
చిన్నెలచిలుకవే ♦ సింగారి పూవ
పోవలే! మాతల్లి ♦ పూజ కోపూవ!

౮

పెరిఁగినా! తరిగినా! ♦ ప్రియమేనె పూవ
చచ్చినా! బ్రదికినా! ♦ స్వర్గమే పూవ
ఓడినా! గెలిచినా! ♦ మెప్పేనె పూవ
తొలఁగినా! కలసినా! ♦ తోడేనె పూవ
పోదాము! ఆతల్లి ♦ పూజకే పూవ!

పూజ

౧

చందమామ పూవెన్నెలల్ ♦ జల్లులాడ
పిల్లఁ బులకరించఁగ నెల ♦ యేళ్ళు పాడ
విశ్వమునఁ బచ్చతోరణాల ♦ విరిసియాడ
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౨

కొదమతేళ్ళను వెరవేది ♦ పొదలు వెడలి
చిన్ని మొక్కలు నైనను ♦ చేవ గ్రక్క
జీర్ణ మురళియు మ్రోగను ♦ జీవరుతుల
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౩

పొంగిపొడిచిన నములెల్ల ♦ క్రుంగఁజూచి
ఆకసముఁ బ్రాకు వరపసూ ♦ క్లింగఁ గాంచి
త్రుళ్ళి త్రోపాడు మేఘముల్ ♦ తొలఁగసరసి
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౪

సస్యములకుఁ జాలిచ్చు వా ♦ త్సల్యవతులు
మంగళతరంగిణులు, క్షీర ♦ భంగి చెప్ప
నాలకించితి భావర ♦ హస్యములను
వ్రేలవే! తల్లిమెడనుపూ ♦ జాలలంతి!

౫

చెరగిపోని చక్కని లిపిఁ ♦ జెక్కినారు
తాల భాగ్యభారతి శాస ♦ నాల ఋషులు
వానదెబ్బల తుడిపివడు ♦ వ్రాసె, చదవి
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౬

తెలుఁగునెత్తుట వెలిగిన ♦ దీపకళలు
తెలుఁగుపాలఁ బేరిన మీఁగ ♦ డల తెరకలు
తెలుఁగుతేన తీయందన ♦ మ్ములను దనిసి
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౭

భక్తుఁడొక విగ్రహము తల ♦ పయిననుంచ
వీరుఁడొక ఆయుధము మీఁద ♦ బెట్టి గొలువ
కర్షకుండొక కాడికిఁ ♦ గట్టి మ్రొక్క
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౮

కన్నె పసుపక్షతలు నల్ల ♦ గౌరిపేర,
దేవిపేర కుంకుమను శా ♦ క్తేయులీయ,
విప్రులు సరస్వతీదీక్ష ♦ విరులొసంగ,
వ్రేలవే! తల్లిమెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౯

కవులు కవితామధువుచే జ ♦ గమ్ముఁ దడుప,
శిల్పకులు కుంచికలఁ జేత ♦ తెలుపు దిద్ద,
గాయకులు గాత్రరక్తిరా ♦ గముల నెత్త
వ్రేలవే! తల్లి మెడను పూ ♦ జాలలంతి!

౧౦

పంజరములోని చిలుకల ♦ పాటలందు,
అడవిలోని గోర్వంకల ♦ నుడులయందు,
ఒక్కటే శ్రుతిచెదరక ♦ పిక్కటిల్లె
వ్రేలవే! తల్లిమెడనుపూ ♦ జాలలాంతి!

విరహవీధి

హేమపాత్రల చందన ♦ మెండిపోయె
ద్వారములు మోయుచున్నవి ♦ హారములను
సోనలం దింకె స్నానక ♦ షాయగంధ
ముబల! యెవనికోసము సగ ♦ మయి కృశింతు.

గీ. చెక్కుచెదరని పాపట ♦ చిక్కువడియె
వేణిబంధము శిథిలమై ♦ విడుదలందె
కరఁగి జారగిన తిలక రే ♦ ఖలను దుడువ
వతివ! యెవఁడాహరించె నీ ♦ యార్ద్రహృదిని.

గీ. పాలుపొంగినగతి పొంగు ♦ ప్రణయరక్తి
నాపుకొనలేని పడుచు ప్రా ♦ యంబుతోడ
నమ్మి యెవనికి నీమన ♦ మమ్మికొంటి
పువిద! యీమేఘమాస న ♦ వోదయముల.

పి లు పు

నిశలు పులకించెఁ గనులకు నిదుర రాదు
పైదలి! యేమిటికి నన్ను బాధపెట్ట?
ఏపొదలదాఁగి పాడె దీ హృదయదళన
దారుణములైన నగ్నగీతమ్ములెత్తి. ౧

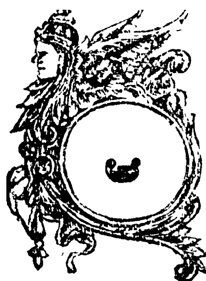
నావిరహగంధగీతి కన్యాయముఁ జెప్ప
శిరసు లెత్తుచు నున్నవి చిగురుపొదలు,
నవ్వుచున్నది కడల నందంపుసందె
కావిరంగుల రంగైన మోవివిరిచి. ౨

కొసరియాకుంబసపు చెఱఁగులనులాగు
గంధవహుని కౌఁగిటనుండి కరుణవదము
లల్లుచున్నది శ్రుతులఁ బ్రాయంపువంశి
నాహృదయ వేదనాలాపనములఁ గరఁగి. ౩

వలపు పచ్చనిదని రక్తిమొలవఁబాడి,
విరహ మరుణమని యెద తపింప విసివి,
చెలిమి నల్లనిదని నిరసింతు విపుడు
ప్రేమ ధవళిమమని యింక వినుతు వెపుడు! ౪

మధుమాలి

ఆకసమ్మునఁ బూవులే యందగించె,
వసుధకడుపునఁ బూవులే పవ్వళించె,
అలయమ్మునఁ బూవులే యాటలాడెఁ,
ఏలపాడదు తుమ్మెద పూలపాట. ౧

పవనుకౌఁగిటఁ బూవులే సవదరించె
హృదయమందునఁ బూవులే రేకులెత్తె;
తోఁటలోపలఁ బూవులే తొలకరించె,
ఏలపాడదు తుమ్మెద పూలపాట. ౨

ఎన్ని యెన్ని భవంబుల నేమియేమి
పూజలను జేసి పట్టితి పూలనోము!
చైత్రు సహవాససుఖము లేచాయ నబ్బె
తేలసేయుము తుమ్మెదా! పాటఁబాడి. ౩

తుమ్మెద.

కష్టములను శారదచంద్రికలవిధాన,
దుఃఖములను తొల్కరివానతునుకలట్లు,
లనుభవించితి,—చిత్త మాహ్లాదపులక
వివశమయి సేయునృత్యముఁ విడువకుండ. ౪

స్తన్యభరశీతలంబైన జననియొడిని,
పరిమళప్రగాఢమగు భామపాన్పునందు,

వేదఋక్పూతమగు యజ్ఞవేదిమీఁద
నెఱమి—నాదుకౌమారమే నిలిపికొంటి. ౫

ఆటలాడితి వెన్నెల యలలపోల్కి,
పాటలనుబాడితిని సెలయేటిపగిది,
సంకెలలు కాళ్ళయందెల చాయఁగొంటి,
అన్నిటను—బాల్యలీలలే యనుభవించి. ౬

పాటలు తలాడఁగాఁగ ని పవ్వళించి,
పాటలను జెలికత్తెలభాతిఁ బిలిచి,
పాటలే నవయాత్రకుఁ బథముఁజూప
వచ్చితిని, యింపకిమ్ముల పాటతోడ. ౭

ఇంతకన్నను నోము లే నితర మెఱుఁగ,
ఈశ్వరుఁ డనుగ్రహించె నాకీ భవంబు.
నవ్వుచునె బుట్టి, నవ్వుచు నవకమొంది,
నవ్వుచునుబోదు—నిదియె నానగ్నలీల. ౮

పాంథుఁడు.

మధుప! యేటనీ చంచలస్వనముఁ గొంటి
వాక్కుపువునకుఁ బెట్టుదు 'చక్కిలింత'
లోకశ్వసనవునఁ బాసింపుముఁ గ్రుక్కకొందు
వాక్కుపూవును గీతికో నుత్సవింతు. ౯

అంతులేనియాంకసమునఁ గొంతిసేపు,
కుటిలపవనవిచికలందుఁ గొంతసేపు,

కువలయోన్మీలరేఖలఁ గొంతసేపు,
త్రుళ్లిపడుచుఁ దిరిగెదు మత్తునివిధాన. ౧౦

తుమ్మెద.

చంచలుఁడనౌదు నవనికిఁ జలనమొసఁగ,
విరహినగుదు శుష్కితులకు వేడిదార్ప,
మత్తుడనగుదు జడులకు మత్తువెట్ట,
లేదులే దస్మృతం బించు లేశమయిన. ౧౧

ఒక్కపువుపొంత నాడుదు, నొక్కపూవు
పజ్జఁబాడుదు, నొకపూవుసెజ్జమీద
శిశువువలె నిదురింతు నీ చిత్రదశల
చక్కదనములులేక నా జన్మమేల? ౧౨

చిత్తచాంచల్యమన్నను సిగ్గులేదు
మతిభ్రమణమనినను నవమానపడను,
నన్ను నాపూలనెడఁదీసి భిన్నభిన్న
మార్గముల కీడ్వకున్న నమస్కరింతు. ౧౩

తారలన్నను, మణులన్న, తనయులన్న
పులుఁగులన్న, గీతములన్న, పూవులన్న
నామవాచక భేదముల్ నాకుమాత్ర
మన్నియును బూవులేయగు నార్ద్రదృష్టి. ౧౪

పూలకొఱకయిపుట్టితి, పూలలోని
తీయతేనెను దీయుచుఁ దిరుగువాఁడ,

నెపుడు నాడుచుఁ బాడుచు నిదియె—నిజము,
భ్రమయొ; యున్మాదమో; కైపో; వలపో; సొలపో! ౧౫

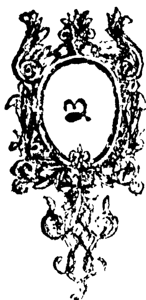
ఈమధువ్రతమును తుద కెల్లజరిపి
వదలుమను తేనె పెరలతోఁ బాటు పృథివిఁ
బిదప నరయుఁడు చంచలహృదయచంచ
రీకగీతిసంగ్రహమును బ్రీతితోడ. ౧౬

ప్రేమచేఁ జెమ్మగిల్లిన హృదయరాగ
ములను నడిపింప కాల్వ లెందులకు త్రవ్వ?
నడువనిమ్ము నచ్చినభంగి నొనపుసొంపులయు
వాలకముతో నెడాపెక వాఁకలట్లు. ౧౭

గీతాం వేహి

౧

కన్యా మీరాబాయి.

ఇంత తపించెద ♦ వేమిటి కింతీ!
కాంతి విరహమున ♦ కగ్గి కృశింప
వలపులువాడిన ♦ ఫలమేమిగలదు
వాసనపోయిన ♦ ప్రసవము లేల.

ప్రేయసివని నడి ♦ రేయి నేతెంచి
వాకిట నిలచినఁ ♦ బలుకకపోతి !

సంజెకడల నిండు ♦ సంపెము కురులు
దువ్వుకొనుచున్న ♦ నువ్వపు సొగసు
చూచిచూచి సకియా! ♦ సోలినమనసు
ఆశఁజాలక విర ♦ హాంబున వెడలి.

మెల్లమెల్లన నును ♦ పిల్లనగ్రోవి
వాయించినాను నీ ♦ వాకిలిముందు
చూడవైతివి నను ♦ సుందరి యెపుడు
కడగన్నుల రాగ ♦ కళికలు గురియు.

పొదలిన పయ్యెద ♦ చెంగులు గనక
చెమరించు చెక్కుల ♦ చేష్టలు గనక
ఉయ్యాల లూచెడి ♦ యుత్తమవేళ
కియ్యాలు సవరించు ♦ తియ్యనివేళ.

నీహృదయము కరు ♦ ణించునో యనుచు
నీరాగములు రవ ♦ ళించునో యనుచు
అలత "గీతాందేహీ" ♦ యని పాడినాఁడ
"ధన్య మీరా"యని ♦ తలపించినాఁడ.

నాగర * గురుచర ♦ ణంబుల మరఁగి
లోకాపవాద వి ♦ లోలత కడలి
ననుజూడ లజ్జించి ♦ తనుపమగాత్రి!
ననుఁగూడఁగ నను ♦ మానము పడితి.

౨

దాసీక్షేమ.

సాధింపులేలోయి ♦ సాహసకాఁడ!
ఈదీనురాలితో ♦ నేమి వాదాడ
నీరూపురేకల ♦ నెమ్మది వలచి
ఎన్ని వెన్నెలరేల ♦ నీడ్చితి వగల.

మబ్బులు గ్రమ్మిన ♦ పూవులయందు
పులుగులు పాడిన ♦ తొలిజాములను
నీనీడలే భ్రమ ♦ లోన నీక్షించి
నీయడుగులజాడ ♦ నే యాలకించి.

నడిరేయి యనకయె ♦ నకనక పడుచు
పడకటింటితలుపుల్ ♦ ఘణ్ణున తెఱచి

* నాగరుఁ డను తాపసి మీరాబాయి గురువు

త్రుళ్ళుచు నటునిటు ♦ త్రోవలు సూచి
యడియాసపాలయి ♦ యారడి కడలి.

అందెలు మ్రోగునో ♦ యని జంకిజంకి
కుచ్చెళ్ళ పెళపెళ ♦ కను కుంగికుంగి
సిగ్గున మ్రగ్గుచు ♦ జింతఁ గములుచు
ఎన్నెన్నివారులు ♦ చిన్నవోయితిని.

మీరాబాయి, క్షేమ—వీరు ఉత్తర హిందూస్థానపు భక్తురాండ్రు. వీరు పాడిన గీతములు భక్తిపరవశములుగ గానము చేయబడుచున్నవి. ఈపై రెండుపాటలును హిందీపదములకు యథానువాదములు.

మీరాబాయి

నీతిమాలిన దని ♦ నిందించెదరు
జాతిజాఱిన దని ♦ శాసించెదరు,
సిగ్గువిడిన దని ♦ చిన్నమాటాడి
పరవశురాలని ♦ పాపముల్ పలికి,
వీధులఁ బోవఁగ ♦ వేలెత్తి చూపి
నొవ్వఁజేసిరి నా ♦ మవ్వపు మనసు
విసపు గిన్నియ నా ♦ పెదవిని జేర్చి!
కసిదీర్పుమా " నా ♦ గర " గురుమాళీ!

ప్రవాసరాధిక

చ. చదలు పయోదమాలికల ♦ శ్యామలమయ్యెదమాలపంక్తులన్
కొదమ వనమ్ము చీకటుల ♦ కున్ నెలవయ్యెఁ, గుమారభీరుఁడీ
యదుసుతుఁ డిల్లుఁజేర్చు మని ♦ యానెడి నందని దేశ మాలకిం
చి దెసలు సూచుచుం జనియె ♦ స్నేహతపస్విని రాధ యొంటిమై.

మ. కడలం గాల్నడ నేగు ప్రోఁచుల సైగల్ ♦ గానఁగా రావు, చే
పెడు పాలిండ్ల రుచుల్ మరుల్ గొలుపగో ♦ వృందమ్ము పోలేము, పెం
పుడు లేళ్లైనఁ గదంబకుంజముల దా ♦ పుం జేర వీసంజరా
యిడి వీక్షముఖముందు నెందలసితో ♦ యీ! ముగ్ధగోపాలకా

గీ. చెదరి విరిసిన యాఁబెయ్య ♦ కదుపులెల్ల
మందఁ గొనఁగ నాకర్షించు ♦ సుందరాను
రాగ రాగగీతికలైన ♦ రావు కృష్ణ!
యెంత చెవియొగ్గి వినిన నీ ♦ ప్రాంతమందు.

ఉ. పచ్చని యాకుజొంపముల ♦ పైఁబడు నందపు సందె వన్నియల్
విచ్చిన సిసిగన్ ప్రతిఫ ♦ లించిన మించులు నేని దోఁప వీ
ముచ్చటయైన తోఁపున వి ♦ ముగ్ధుఁడ! దట్టపు చెట్లనీడలం
జొచ్చితొ? యల్లిక్రొన్నసాగ ♦ సుం బొదలంగను చాటులైతివో!

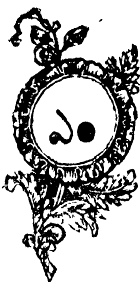
చ. పొనపొనబూలపిండికణ ♦ ముల్ కణముల్ దొరలంగపూత మో
చిన మొలదీవ యిండ్లకడఁ ♦ జిక్కని నీ చరణాంక రేఖికల్

గనఁబడ, వార్ద్ర దర్భలుస♦గమ్ముసగమ్ము గ్రసించు చావలన్
జవిన కురంగపుత్రికలు ♦ సైతము చూపవు నీదుజాడలన్.

ఉ. పాదములొత్తుకో నిసుక ♦ వాగుల రేవుల కాలుఁ ద్రిప్పి యా
యాదరులం బ్రదోషసము♦యా ప్రియ రాగములాలపించు వే
ణూదయభాగ్యమొందఁగ♦నోయి? కుమారయశస్వి! పల్లవ
స్వేదములై కఱంగిన స♦సిన్ వెలయింపవు పో వనస్పతుల్.

సఖీసంవరణం

(రవీంద్రమహాకవి పదావళినుండి తెనిగింపఁబడినది)

తవింతలె నాడు ♦ కాంతుని వగలు
సెగలయి నాయెడ ♦ తెగ దహియించు
కసికర మెఱుఁగఁడె ♦ కపట నాటకుఁడె
ఆమదాని రహస్య ♦ మారయ లేడె

అబలల కతిథిగా ♦ నరుదెంచు ప్రియుడు
సందెలు గ్రుంకక ♦ ముందేలరాఁడో?
చిరగట్టక మెయి ♦ సింగారములు
సవరింపక పూల ♦ సరులు ముడువక
ప్రాలుమాలికతోఁ ♦ బవళించియుండ
బిరబిర వచ్చునె ♦ ప్రియవల్లభుఁడు
ఏమని వలదంచు ♦ నా మోహానుని
కాదని పల్లెత్తి ♦ వాదాడలేనె;

దినమంతయు తఱి ♦ తీపితోఁగడపి
సందెలఁ బిలుచుచు ♦ సఖులను బంపి;
నగలు పెట్టుకొని యం ♦ దమ్మ్రులు దిద్ది
సన్నపావడ సోగ ♦ సారగఁ గట్టి
కర్పూరపు దీపి ♦ కలు వెలిగించి
పరిమళములు చిమ్ము ♦ పాన్పు లమర్చి
పన్నీరొలికెడి ♦ పందిలిచాయ
రాయంచలాడు స ♦ రస్సులకెలన

వీణతంతుల నాల ♦ పించుచుఁ గొంత
వేణుగీతల వల ♦ పించుచుఁ గొంత
తనకోసము విరాళి ♦ తాళఁగలేక
ప్రణయావేగము మది ♦ భరియింపలేక
జాలతనంబున ♦ వేచిననాఁడు
నాచాయ రాఁడేమి ♦ నా నాయకుఁడు
నన్నుజూచుచు వద ♦ నం బటు త్రిప్పి
తొలఁగిపోవును "పిర ♦ తోడే" చెలియా!
సైపఁజాలక లేమి ♦ దీపము దీసి
శయనింపఁబోయెడు ♦ సమయమునందు
చోటిమ్మని నోలు ♦ చును వచ్చు సఖిరో!
లేదని వల్లెత్తి ♦ లేనప్పుడైన
వాకిటి పొంత నా ♦ వల్లభుఁడుండ
చూచి రోయఁగలేదె ♦ సుదతి నామనసు.

* * *

తోడివారలు వేను ♦ త్రుళ్ళుచునుండ
పెడత్రోవల తాను ♦ నడుచునె ప్రియుఁడు
వంచిన మొగమెత్తి ♦ కాంచఁడే యొరుల!
పరితాప మించుక ♦ పలుకఁడే హితుఁడు.
నాథుని చేష్టల ♦ నామదిఁజూచి
ఆనందమే మిథ్య ♦ యని తలపోతు.

ఒక్కొక్కమాటు వి ♦ యోగపు వగల
హృదయ మింతింతలై ♦ చెదరి తపింప;
తీయని ప్రేమకుఁ ♦ దోయిలిఁబట్టి
ఆసపెట్టిన యడి ♦ యాసకు మ్రొక్కి;

"అబలల హృదయము ♦ లధివసియించి
పరిపాలించు నో ♦ ప్రణయతపస్వి!
పరులఁ బ్రేమించుట ♦ పాపము సుమ్మి!
అంతకన్నను కష్ట ♦ మపరని లేదు.

జగముల నేలెడి ♦ సర్వమయుఁడవు
రాగసులఁ గరగెడి ♦ సుందరాంగుఁడవు
ఆనందసాగర ♦ మం దందమయిన
గడుసుబంగరు నావ ♦ నడుపఁగ లేవె?
అన్నెముఁ బున్నెము ♦ నారయ లేని
ఈయబలల భ్రమి ♦ యింపగనేల?
నీవునీవని లాల ♦ సీయపుగతుల
నమ్మువారిని వగ ♦ కమ్మఁగనేల?
ఈయూడుంబుట్టు ♦ విఁక నాకుఁ జాలు
పూలదండఁగ నను ♦ బుట్టింపవోయి!
తమ్మిపూవుగ నను ♦ దయజూడవోయి!
కనకచేలముగ నన్ ♦ గరుణింపవోయి!"

అని తలపోసెడి ♦ యర్ధరాత్రముల
విసివి వేసారిన ♦ విసమపు నిశల

ప్రాణముపైఁ గాంక్ష ♦ వదలిన వేళ,
ప్రేమపైన విరక్తి ♦ ప్రాఁకిన మొదల,
కిలకిల నవ్వుచు ♦ కేళీనిరతి
నందగాఁడై చెల్వ ♦ చిందెడు వగల
ననుడాయఁగవచ్చి ♦ నానిద్ర లేపి
నను పరవశఁ జేయు ♦ నానాగతుల;
తహతహఁ దార్చు వి ♦ రహబాధ లెల్ల
అప్పు డసత్యము ♦ లని యెంచికొందు.

*　　　*　　　*

ఎన్ని తిప్పలు పెట్టి ♦ యెంతే వేచినను
ఎడబాయఁజాల దీ ♦ హృదయం బతని
పలుభవముల యందు ♦ పలువేసములను
ననుగరగించిన ♦ నాయకుఁ డితఁడు,
అభిమాన మెడలిన ♦ నవమానమయిన,
అఖిలలోకమ్ములు ♦ నాడిపోసినను
నాథునిపై నిల్చి ♦ నగ్నమ్మయిన
నాయనురాగము ♦ మాయదు చెలియ!

*　　　*　　　*

మేఘము

శా. ఆకాశంబున జీలుకాడె సొగసై ♦ యాషాఢయోషాసితం
బాకీర్ణాలకజాలకంబులన పా ♦ యల్ పాయలై మేఘముల్,
రాకాచంద్రవిలాసముల్ ముసుఁగువా ♦ ఱన్ నైల్యమాల్యంబులై
ప్రాకెన్ జీకటిచెట్లసోయగపుప్రా ♦ రంగుల్ దిశాంతమ్ములన్.

సీ. చినుకుచిన్కనకుఁ జీ ♦ లిన చిన్ని రేకుల
తోడ పద్మంబు ల ♦ ల్లాడఁ దొడఁగె
ధారధారను మాఁపు ♦ తెగిలిన చిగురుల
తోడ కొమ్మలు సొంపు ♦ లోడఁగడఁగె
జల్లుజల్లునకుఁ దృ ♦ ష్ణలు సళ్ళు తీయుమ్మ
తోడ చాతకము ల ♦ ల్లాడసాగె
ఉరుమురుమునకు నం ♦ కురమైన మొలకల
తోడ వేఁపువ్వులు తూ ♦ గాడనయ్యె
గీ. ఖేదమును మోదమవనికి ♦ గీలుకొలిపి
ప్రోషవము నటియింతు వా ♦ షాఢలక్ష్మి!
పల్కులేక ప్రాల్మాలు నా ♦ నాల్కగూడ
క్రొత్త చక్కిలిగింతల ♦ గుస్తరింప.

ఉ. ఎండిన బీళ్ళయందు నద ♦ యించిన పచ్చిక కండ్లపండువై
యుండగ చూడియాలుతల ♦ లూపుచుఁ బోయెడి, క్రొత్తనీటిచే
నిండెఁ దటాకగర్భములు, ♦ నిష్కుటముల్ కడుశ్యామలంబులై
మెండుకొనెన్ వనిన్, మొగిలు మేసెఁ బ్రభాతములందు గొండలన్.

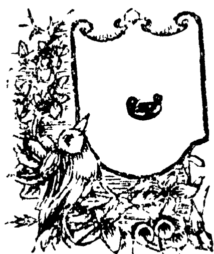
శా. నీడల్ గట్టఁగ భూమియందు, చదలన్ ♦ వ్రేలాడుకాదంబినీ
చూడాకృష్ణకలాపగుచ్ఛములపైఁ ♦ జూడ్కుల్ కటాక్షించి, లీ
లాడోలాసుఖలాలసీయరతి సో ♦ లన్ నాగె నృత్యోత్సవ
క్రీడోన్మాదములై మయూరములు సా ♦ రెన్ పింఛముల్విప్పుచున్

గీ. కదలిమూలలనుండి పి ♦ క్కటిల శేచి
బొబ్బరిల్లుచు మబ్బులు ♦ పోవనాగె,
గుబ్బెతలు చిత్తచపలత ♦ గుబ్బటిల్ల
చల్లని మిథఃకలాపముల్ ♦ చనువుకొనుచు.

ఎవరు ?

I

ఆఱుచున్న కలంకారి-చీర చెఱఁగు
లనగ నాశాముఖంబుల నందగించె
భాద్రపదనీలనీరదపంక్తు లపుడు
వ్రాలుచుండె నభోమణి వాడుకళల.

తామ్రవర్ణప్రవాహంబు దరులుదాటి
వఱదఁబెట్టినయట్లు చూపట్టె సంధ్య
మఱలి చనుచుండెఁ బసువులు మార్గలక్ష్మి
యాటలాడుచు వలచు నొయ్యారినడల.

కృష్ణయొడ్డున నేకాంతకేళిఁగోరి
కూరుచుంటివి యొకచోటఁ, గొండనీడ
లోలయఁగఁ గుమారకోమలములయుపవన
మల్లనల్లనఁ గెరలి యుయ్యాలలూఁగ.

ఎఱుపువిఱుగదయ్యె నేటిసిలు, నొకింత
మునిఁగియుండె తెల్లుపూలపడక,
దరులనలుపు మిగుల దర్శనీయమ్ముగ
నచ్చటచటఁ గానవచ్చుచుండె.

కృష్ణవేణియందెల మ్రోత యింపుపోలి
లాలిత తరంగ భంగి మాలాపసరణి
శ్రవణలాలన మొనరించె, పరిసరమున
వేణువు లనుశ్రుతుల మురిపెములు గొలుప.

నిండికొన్న సంధ్యారామణీయకంబు,
పొంగిపొరలు స్రవంతీతరంగశోభ,
యొండొరుల ముద్దులాడుచు నుల్లసిల్లె
లసదపూర్వప్రణయులగ్నలాలనమున.

ఇంతలోన రక్తిమ కృశించుచుంచిపోయె,
చీకటిజడల్ ముడుల్ విచ్చి చిందులాడెఁ
గాని విశ్రాంతిఁగనలేదు కర్ణమోహ
లలితమైన వీచీవేణుమురళిగీతి.

పొదలయందెందొ కనరాక పూర్ణపక్ష
శమునఁ ద్రోవరులనులాగు సుమముల్లో,
కటిక చీకటిఁగోపలఁ గానరాక
పాడుచుండిరి గంధర్వభామలెవరొ.

హాహా! రనుచు ఘోషిలెడి యేటిఁ బాఱఁజూడ
చూపుదగులవు పాలయిసుకపడకలు
గాని, తెల్లుపూఁబొన్నలుంగాని, మునుఁగ
నట్టి గట్టుల నెలవుచిహ్నములుగాని.

చాకిరేవునఁ గాలెడు శవమొకండు
మినుకులాడు దీపముంబోలఁ జనుచునున్న
నావ యొకటుమాత్రము దోఁచె నాకు ముందు
హృదయ మేదోకలస్ఫూర్తి ముడితమయ్యె.

అపుడు చప్పుడుగాకుండ సనుగులిడుచు
నెవరొ నడయాడు సరిసన్న లేగుదెంచె

తోరణకీ యాలపాలసములయి తోచు నూర్పు
కెమ్మోరలఁబట్టి పలుకఁగానెఁ గన్మొదనము-

స్ఫుటముగాఁ గానరాని యాభోగసురూపు
ఎటుచనుచున్న యనుమానమెత్తెనాకు
లెదభిముఖుఁడుఁగా నూరించె నదియు నన్ను
సంస్కృతంబైన కవి కావ్యశైలి వోలె.

ఎవ్వరీ చిన్నచిసటి నేకతసమునఁ
కోపువాఁ రని యడిగితి ముందు నేను
ఎడతెగని వేణుగానముం దడఁగెఁ గొంత
నామకంతస్వరంబు పిన్నాణముగను.

ప్రకృతిసాక్షిగఁ బ్రాంతి పలుకలేము
తన యుదంత మావంతేని చనవుపెనఁగ
పరిచయము లేనివారల పరుసలేద
వలపు వాడల ననిశ్రమైనఁ దెలుపలేము.

మేలిపూదండ యొకటి నా మెడపయైచెఁ
జుట్టుచెంగావిచీర యంచులుబిగించి
పిరుఁదు లసియాడఁగట్టిన పెలది యోర్తు
భ్రాంతిమానసవీచికల్ అంపిలంగ.

మగువహస్తమ్ములోఁ దనహస్తముంచు
నాభుజస్కంధమందు న నంగఁ దవిల్చి,

చేరెడేసికన్నులనిండ ధారగట్టి
విడిచె నశ్రులు పయ్యెద తడియుచుండ.

పద్మముఖనోటి తాంబూల పరిమళంబు
తరుణమగు పాణి మంచిగంధంపుఁబూఁత
ఫాలతలినున్న కస్తూరివాసనలును
నాదుహృదయము నాకర్షింపలేదు మొదల.

సగముతడిసినపైటయు, సగమువ్రాలి
యున్న కనురెప్పలను, సగ ముడుకురక్తి
మనసు సగము, సిగ్గు సగముఁ బెనఁగులాడు
నాయమ యవస్థలే సగమాయె నాకు.

వింతపై వింత మంచుగప్పినవితాన
ననుజెనకి యాక్రమించెఁ గృష్ణాతటాన,
అకట! యేటియానంద భిక్షాటనంబొ!
మోహనములైన సంకేతభూములందు.

ముదితపెదవి సిగారింప ముత్యమంత
మాటలాడనికో అంత యారాటపెట్ట
పైటదడుపు కన్నీళ్లతోఁ బాటు నాదు
మనసుఁదడిపె ననేకభావనలు నపుడు.

కాంక్షలే నిన్ను విడచెనో కలికి! లేక
నీవె కాంక్షల విడనాడినావొ చెలువ;

మానిశీథతారలతోడు! కృష్ణతోడు!
చెడ్డయొట్టున్న దిఁకమీఁద జెప్పవేసి;

అనుచు దూరమునను వినవచ్చివినగాని
యెలుఁగుఁబెట్టియామెఁ బలుకరించి
యూరకుంటినంత, నొకకొంత సేపటి
కబల యిట్టులనియె నమృతవాణి!

II

ఓర్వలేనివారెవ్వరో యొకరినొకరు
పోల్చుకొనకుండఁ గ్రిందకువాల్చినారు
నీకు నాకును నడుమ నీ నీలితెరలు
సెజ్జపయి ప్రణయులమధ్య లజ్జలాగు

ఎవతెవనుచు నన్నడిగితి వీవు ముందు?
ఎవఁడవని నిన్ను నడుగరాదేల యిపుడు?
నందియమ్మ్రందితోటు నాయందెరవళి?
ఏల నీవాలకము సంశయింపరాదు?

ఎవతెనని స్పష్టముగ వచియింపఁగలనా?
అనువుగాఁగన్నవారింటి యాఁడుఁబడుచు
నీడుగాఁ గొన్నవారింటి తోడికోడ
లిని, గ్రహింపు మిందెవతెనో! మనసులోన.

ఒకనికిఁ గుమారితను, మఱియొకని కాలి
నింక నొకనికి తల్లిని యిందులోన

నెవ్వరితనొ? భావింపుము హృదయమందు
వాసివడసిన జ్ఞానసంభవము లేని?

నన్నుగని వారలైచి ప్రాణములు విడచె
ననటిచెండ్రాన మాయమ్మ, యప్పుడాది
పెంచి రిఁకచేతులంబెట్టి పిన్ని మొదలు
గాఁగ నాప్తజనంబులు కాంక్షతోడ.

వెన్నతోడ వండిన ధవళాన్నములను
ఎండ బడి భుజించుటే యెఱుఁగ నెపుడు;
పూఁతసెలుగుల తలయంట్లు బోసికొనక
శుక్రవార ముఖమ్ములే చూడలేదు.

ఆకుమరుగు పుష్పముపోల్కి నందముగను
సన్నజెందుచునుండి, నైనను మదీయ
తరుణసౌందర్యరేఖలే యుడుగుపోఁగ
ఆడిపోసెల కాకరమాయె నోయి!

చదువుఁజెప్పను నాకొక నాటియింటె
చిన్నవాఁడు నేరుపులు పుష్పించుభాతి,
వలపడియెఁ గొంతిచక్కని యన్వయంపు
పాటవమును నలంకారపరిచయమును.

అందమయిన పద్యంబుల నల్లునపుడు
మనుపుఁబోగుల పట్టు నేసిన విధాన

పాడఁగలఁడు తియ్యని యష్టపదుల నెల్ల
సందెలందుఁ గలకల కషాయఘనశిలి.

పాడుచుందు నే నాతఁడు పాడినట్లు,
చదువుచుందు నే నాతఁడు చదివినట్లు,
ఇరువురముఁగూడి యొక్కప్డు దేశకాంత
సరణమై నాలపించు ముచ్చటలుఁగలవు!

తేటలారెడు శుక్ల చంద్రికల మాద్రి
మా వయసుతోడఁ జెలిమియుఁ దీవరెత్తె,
యమూరివారల దృష్టులు గోరగింప
నాల్క లపవాదరచనలఁ జిల్కరింప.

కొమ్మకొన నందగించిన క్రొత్తపువ్వు
ఎండటెందటికెన్నెన్ని చందములను
భిన్నభిన్నాశయములు మొల్పించునన్న!
ఐక్యగతియె ద్వైతాద్వైత మైనరీతి.

కావ్యకలలసింగారించు కవులమనసు
నళిమధువుఁబోలె నాసింతు ననవరతము
నవరససుధాకణాస్వాదనమును మరగి
తనివియే యెఱుంగము స్తనంధయములట్లు.

చదివినకొలంది నాత్మల నుదయమయ్యె
భావములు స్వాతిముత్యాలకోవలటుల

బాల్య సంలగ్నమైన ప్రపంచరక్తి
పాలువిఱిగినగతియయ్యె బడుచువాఁడ!

III

పగలు రేలిట్లు దివ మొకయుగముగాఁగఁ
గడుచుచుండఁ గొండొకప్రొద్దుపొడుపు వేళ
బిచ్చమునకయి బైరాగిపిల్లయొక తె
వచ్చెఁ బాడుచు గోయిలల్ మచ్చరింప.

మాసిన మొగాన చెక్కిళ్లమవ్వ మొలయ,
పచ్చతంగేటి పూరేకువంటి మేని
పసిమి ముఱికిపేలికలలో వాడుచుండె;
ధూళిమునిఁగిన బంగారుతునుకఁబోలె.

ముదిత యింతంతవాల్గనుల్ బెదరిబెదరి
యెంతవరకుఁ గటాక్షించె నంతవరకు
నల్లకలువపూవులతోరణములు నిండె
పెండ్లివాకిండ్ల చందాన వింతభంగి.

అబల యాలుగులుదీసిన యమృతసరసి
సరణిఁ గలకంఠ మెత్తి మూర్ఛనలునించె,
నెన్నివిసరులు విసరెనా కన్నెపాట
నన్నివిసరులఁ బారవశ్యములె గురిసె.

పూరిగుడిసెముందట దేవపారిజాత
సాల మతిపరిమళములు జల్లుకరణి,

ఎక్కడఘటిల్లెనో యెల్లచక్కదనము
లా దరిద్రకుమారి మోహానపువాణి.

కడుపునిండఁ గమ్మని యన్నకబళములకు
నోచుకోనని యాకన్నె కే నోములిచ్చె,
రాలుగరగించు గంధర్వలాలనమ్ము
జన్మవాసనలెంత నైజములో జగతి.

మలినవసనమ్ముఁగట్టిన మలిన తనువు,
మలిన భిక్షాన్నములుదిన్న మలినవాణి,
నెట్టు లాసించె నౌరౌర! యిఁవుగులకు
అఖిల కిన్నరీదుర్లభ మయిన గీతి.

తీవ లెగలాగి దిగలాగి తీవరించు
వైణికులకుఁ జిరంతనాభ్యాసపటిమ
స్వరము లనుబ్రస్తరించెడు పాటకులకు
అమృతసదృశమ్మయిన గీతి యబ్బదేమొ!

మొగము నవనీతమ్మృదులమై యెగయుచెలికి
మనసు నవనీత మయియుండ దనుటనిజమొ!
వనలతలకును నుద్యానవనలతలకు
భేద మరసినకవి యెంత వేత్తయగునొ!

గాత్రమెత్తి యా బైరాగి కన్నె యట్లు
పాడుచుండెను, వాకిండ్లవాడలెల్ల

చిత్తరువులతోఁ రాణించు చెలువుదోఁచె
ఎచటివా రచ్చటనె చలియింపకుంట.

వీథి వీథులఁ బొరలె నాబిడ విలాస
రాగలాలిత గానతరంగ భరము
చెలి తమలపాకు తీవ పాదులకుఁ బ్రాకు
ధవళజలకుల్యభాతి నార్ద్రంపుగతుల.

ఆమె పాడిన పాటల నాలకించి
అందుముకుళించియున్న భావార్థమెంచి
ఒకవిధంబైన యున్మాదచకితదశల
కగ్గమైతి మే మిరువుర మద్భుతముగ.

IV పాట.

పున్నమజాబిలి! ఓభామా!
పూచినసుఖరాత్రి నోభామా!
నెవ్వగతారలు! ఓభామా!
నిదురఁబోవనివేళ నోభామా!

పవనునిలాలన కోభామా!
పువ్వులు వేచెడి సందె నోభామా!
మొగలిపూరేకులు ఓభామా!
మొగములెత్తెడివేళ నోభామా!

నీమీఁద మోహమును నోభామా!
నిలిపి యోపఁగలేక ఓభామా!
వెన్నెలలే తెంచు ఓభామా!
సన్నత్రోవలుబట్టి యోభామా!

తీయనిగీతము లోభామా!
తీసిన తెమ్ముల నోభామా!
నాగసుప్రేముపుదీప మోభామా!
చూపినజాడల నోభామా!

భావోత్తకియము నోభామా!
పఱచివేసినదారి నోభామా!
ఎవరునుగనకుండ నోభామా!
యేకాకినై లేచి యోభామా!

కాళ్ళనొవ్వలుపుట్ట నోభామా!
కడువడివచ్చితి నోభామా!
నీమేలివడకిల్లు ఓభామా!
ప్రేమతో వెదకితి నోభామా!

వేసినవాకిండ్లు ఓభామా!
వీడఁగఁదట్టితి నోభామా!
సుఖశయనంబున నోభామా!
సోలిన సుప్తిని నోభామా!

కాటుకరెప్పలు ఓభామా!
    కబళింపనీవుంటి వోభామా!
మీటిపకిస్తైన ఓభామా!
    పాటనాపంగలేము ఓభామా!

ఏబంగరుకల లోభామా!
    నీవుంటివోయప్పు డోభామా!
కనురెప్పలైనను ఓభామా!
    కదలలేదేయప్పు డోభామా!

బొటనవ్రేలయినను ఓభామా!
    చిటు కనలేదప్పు డోభామా!
ఆపరవశదశ లోభామా!
    యాదలింపరాదని రోభామా!

అడుగుకదలకుండ నోభామా!
    ఆపలవచ్చితి నోభామా!
నీప్రేమయారాట మోభామా!
    నీకొప్పగించితి నోభామా!

సందెరంగులబూయు నోభామా!
    యందపువాకిండ్ల నోభామా!
స్వరమధుధారలు ఓభామా!
    జల్లులాఅనిచోట నోభామా!

ఆనందసూత్రములో భామా!
అల్లు తెల్లని బైట నో భామా!
నాయాటపట్టులె యో భామా!
నను పున్న రమ్మట కో భామా!

V

సీ. అలిఁగిన వలచినప్రేయసి యున్నయనుచు
నేను వలచిన వన్నెలాఁ డితఁడనుచు
నేఁడు వేవైళి మంచిట, చారుజలద
గర్భమునువదలిన జలకణములట్లు||

సీ. ప్రేమపుష్పమ్ములైఁ గొంతుఁ బెట్టి మనసు
లుత్కటమ్మగు విరహాన నుడికి కమలఁ
జెలిపోతిమి శ్రోవలఁ జెరవిలీన
మధురమైత్రీ శరన్మేఘమాలగాఁగ||

సీ. అందమైనచందములఁ బ్రియమ్ములయిన
యాటపాటల భక్తిలీలానురతుల,
ప్రియుని సుఖశోభనమ్ముఁ గోరితిని నేను
సరసకుసుమములఁ బ్రియుఁబొందు చైత్రిచాయ.

సీ. కర్కశములగు నియతులఁ గష్టమయిన
జపతపంబుల, నిష్ఠాప్రచారగతుల,
ప్రియసమాగమపుణ్య మర్జించె నతఁడు
భీష్మతపన రోహిణిఁబొందు గ్రీష్మనట్లు.

గీ. ప్రొద్దుపొడుపులఁ గమ్మని పూలజతల,
సంజెవేళలఁ జల్లని చందనముల
నిశల మధురవీణాలాలనీయరుచుల
నదిమొదల్ ప్రియుఁ గాంక్షించి వెదకుచుంటి.

గీ. పైరదిరిగి కళ్యాణపు పాటఁబాడు
పచ్చివాళిని బతిమాలి భంగపడితి,
"ముందుముం"దని వినఁబడ్డ మోహనోక్తి
సూత్రములులాగినట్లు లంచులను నడచి.

గీ. సంకెలలుత్రెంచి పోదుఁ బూసంకెలలను
బ్రియుని బంధింపవలెనంచు పిన్నవాఁడ !
నాకు సహకారివగుచు నీనావ నిచ్చి
కృష్ణ దాటింపు, మవల సుఖింపనగును.

గీ. నావ నడియేట నర్తించె నటివిధాన,
నిష్క్రమించిరి పాత్రల నియతివారు,
అలలచేతఁ బాడించెఁ బాటలను బ్రకృతి
యపుడు నిమ్మకు నీరెత్తినట్లుండె.

కోయిల

ప్రమదరసాలసోదయా తరంగములన్ దగిలించి, పరవ
శ్యమున ననుయూఁలలూపెదవయారె! జగంబులఁ జేతన ప్రపం
చము బహిరంతరస్ఖలనసంగతి మాని ప్రశాంతమయ్యె, నే
త్రములకుఁగానరావు మధురంబుగఁ బాడెద వెందొ! కోయిలా!

గీ. శాంతిసాగరమగ్నమౌ జగతియందుఁ
దాపకీన సరసఘోషయే వినంబ
డెను, నడికితేయిగుజ్జు కారడవికెలన
వినుచు నెలపాన బిలబిలధ్వనులఁబోలి.

గీ. మాదు సుకృతంబువలన నీ మధురసూక్తు
లింత వినఁబడు కాక దవ్వింతయున్న
నిస్తరంగానిలాబ్ధి సంధించి యణఁగి
పోక, పఱతెంచుటెట్లు నీపోక లిటకు.

గీ. చదలనుండి చల్లనగు తుషారకణము
లురులునట్టుల హాయిగా కురియు నీదు
కలకల కషాయమాధురీ విలసన లలి
తపద జీవనంబయిన గీతంబునందు.

చం. పిలపిలమంచుమంచుగురిపించెడి వేగున లేచి చిన్ని గం [మం
టలు మొడలందు ఘుల్లని స్ఫుటంబుగ మ్రోయఁగ మేయుగొఱ్ఱె
దల నరికాచు గొల్లనియుదారపు టీలలలోఁ బ్రతిధ్వనుల్
మొలవఁగఁజేసి మైమఱపు ముంపులముంచెదు నీదు పాటలన్.

గీ. కిన్నెర లొయ్యార మదరఁ బల్కించు మించు
బోణులదె యపస్వార నిద్రాణులగుచుఁ
బలుకు బడియింపు, సన్నంపు టెలుఁగుకళుకు
మృదు లతాగతి మెఱుఁగ కానుదురు మూర్ఛ.

చం. ధవలచిరత్నరత్న రచితంబగు సౌధము నగ్రమందుఁ బూ
నవకపు సెజ్జపై వలపునన్ దన వీణియ మేలగించి, మో
హావశమౌఁగాఁ బ్రపంచమును నాకుల నెట్టు నొయ్యారివోలె నీ
భువనములెల్ల నాదమయముం బొనరించెదవౌర! కోయిలా!

గీ. సొరలు పలుకులని బిగువు పూవిరులసరణి
బాలభాషలపగిది నవ్యక్త మాధు
ర్యధురీణ సారళ్య సంత్రాణభరము
గ్రుమ్మరించెదు నీగీతి కోకిలంబ!

చం. లతనవపుముక్కలట్లు రుచిరంబగు పల్కులఁ బొందచంద మం
చితముగ నేర్చికూర్చి విరచించెదు నీమృదుగీతి, నింతయుఱ్
యతనపుఁ బాటవంబును బయల్పడ నీవు పికంబ, నీదు గు
ణ్యైతనయగారపుంగయిత విశ్వము మూర్ఛిలఁ జేయు టబ్రమే!

చం. చినుకులు చిన్కులై మధువు సిందెడునట్లు లలంతియంతలో
తునుకనుడుల్ జతించి, కలదో! మఱిలేదో! రసంబో! భావమో
యని వెదివెద్దియంచుఁ గవులట్టులు సాచఁగ మబ్బునీడ డా
గిన నెలరేకసోకు లాలికించెదు నీకవనానఁ గోయిలా!

గీ. మఱచిపోయిన యేకవిమణి సజీవ
గీతికలు మూఁక విన్పెద వో తలంప
శాంతిమెఱుఁగని యీ మనుసంతతులకుఁ
దెలియఁబడ దింతయుఁ దదర్థముల తెఱంగు.

గీ. తగులపుం దీపియును, బిడ్డ మొగము నెడలఁ
దెగనికాంక్షయు, స్వార్థవృత్తినిరతియుఁ ద్య
జించి, తన దేశమాత సేవించు వీరు
నెవని మఱచితివో వచింతువు పికంబ!

గీ. నిందుకవుగిండ్ల కెడఁబడి మండు విరహ
మునఁ దపించెడి యే ప్రవాసినులఁ గాంచి
మెత్తనగు గుండె జాలి రేకెత్తవచ్చి
తెలుపుదువో నాయికాదేశములను పికము!

చం. అకట! నిషాద! చేతు లెటులాడుఁగదోయి! యభేద మోహకా
తుకమున మైథునుల్ మఱచి క్రౌంచక పోతము నేయఁగా! వధిం
పకు వధియింపకంచు పికమా! యనుకంప తొలంక సాశ్రుగీ
తికలను వేసుకొందో! కలదే! తెలియంగ భవద్విచారముల్.

ఉ. మాత్రైపుటశ్రుపుల్ నయనముల్ డిగజాఱఁగ మాటరాని డ
గ్గుత్తికతోడ సంపకపు గూతుఁ గవుంగిటఁ బాయలేని యే
మెత్తనితల్లికన్న చెలిమిన్ మధురంబుగఁ గీరితింతువో
క్రొత్తయిగుళ్ల మేపఁట! యెఱుంగనుగా! భవదీయబోధలన్.

గీ. ప్రణయ గాథయో? దారుణ రణకథాక
థనమో? లేక సందేశ గానసకళాక
లాపమో! తేటఁబడదు నీ లలితగీతి
చంచలతనూఁగు మర్త్యప్రపంచమునకు.

గీ. పలు తెఱంగు, లనేక భావములు, భిన్న
రుచులు, కలయనికళలు రేగుచుఁ జలించు
విశ్వమిదె విశ్రమించి నీ విమలబోధ
విని యెడిని తదర్థ మెఱింగికొనెదు నాస్థ.

గీ. పవలు ప్రేలును నాకమవ్వంపు జెలుల
కౌఁగిళులఁ జొక్కి సోలెడు కాముకులకు
బోధపడదింతయును నీదు మోహనోక్తి
సొలపులనుమాన్ప కలజడిఁ గొలుపుగాని.

గీ. తర్కముల బోధ గాక, సూత్రముల విడన
భాష్యమీమాంసములఁ దేటపడని, తాత్త్వి
కులరహస్యము లెటు తీర్పఁగలవో పికమ!
ఆలకింపనున్నారు వేదాంతు లదిగో!

గీ. "కూ"యనెడు నీదు మేల్కొల్పు హాయి కలరి
మొలుఁగులిచ్చు ప్రుల్గుల కలకలము వినెదో!
స్వకుల సందేశముని వాదుపలిపి, యన్వ
యించుకనీగీతి నెటు సమర్థించుకొందు?

గీ. సెలవి నురువులతోడఁ బచ్చికలురాల
నిలువఁబడు మోములనుసాచి నెమరు మఱచి
పాడియావులు నీముద్దు పాటవినుచు
నెదియొ పరమార్థమందుల నొందవుననుచు.

చం. పసితనమందు నుయ్యెలలపై ననుబొత్తుల పండఁ బెట్టి పో
రుసడల మాదుతల్లు లలరుంగతి నేమృదుగీతపాడిరో
యసలది విస్మృతంబుగ నెనప్పుడె మాయెడ; నిల్చియుండె నీ
దుసుకృతి లేకయున్నఁ గలదో? కలమాధురి యింతనీరుతిన్.

ఉ. పెండ్లికుమారుఁడై చిగురువిందులకేగు వసంతురాక నిం
డ్లిండ్లకుఁబోయి తెల్పెదు పయింబయి కొమ్మలనంటికన్నెపూఁ
బోండ్లకురాయబారములొ మోహబుతూదయ పూతగీత మో?
పండ్లను జెండ్లనున్ బసపువారెదు పూవులనోముపాటలో.

గీ. పూలపూజలు సలిపిన మోహనుఁడు వ
సంతుఁ డాతని రాక నీవింత చాట
నేల, కేవల నాంది కాఁజాలదిదియు
చాల పరమార్థమెదొ తెల్పఁబోలు పికమ!

చం. మెలమెలఁ బాఱుకాలువ సమీపమునన్ గడుమెత్తనైన శా
ద్వలమునపయిన్ శయించి, మమతంబొలివోని ప్రియాను
[రాగ ని
ర్మలమది రాంతసాల సభరంబునఁదూగు కురంగదంపతుల్
సెలిమివినంగఁ బాడుము ఫలించును నీశ్రమమొల్ల! కోకిలా!

కం. పలికించినదారువుల రు
తులకుఁ జెవులు కోసికొను నధోగతులకు సి
గ్గాలయ్యఁగఁ గలకంఠమ! నీ
కలకంఠ రవామృత మొలుకం బాడెదవో!

గీ. పిదుకువెన్నెలపాలు శ్రీమొదవు కమ్మ
కప్పురంబిచ్చునటఁటి చిక్కని మరంద
మొలుకుఁ బూగుత్తి కడుపునఁ జెలియరాదు
నైజభిన్నత సృష్టి సంతానమందు.

గీ. పవనమును దిశోద్యోగించి మార్దవముఁ బెంచి
నవనవంబగు రసము నొలవరచించి
విత్రికులకును గవుల కుత్సవమును ల
గించు కోకిలా! నీపూత గీతఫలము.

చం. మినమినలాడు క్రొన్నురుగు మీఁగడ తెప్పలు తేలుచుండఁ
గొండనెనసి పాఱు కాలువ కెడాపెడ మొల్చిన చెట్లగుంపులో
వినఁబడు "గింగురుల్" సెవులకీడ యొనర్పక యున్న నీమృదు
స్వనమును వెల్లిగొల్పి కవిసంతతులం గరుణింపు కోయిలా!

గీ. చెలిమి మానుడు లాలకించినను సరియె
విప్పి నీభావములను జెప్పినను సరియె
కాకయుండిన ఫలమేమి కోకిలంబ!
త్వదుపదిష్ట గీతామహాహ్లాదయమువలన.

ఉ. ఇంపగునీదువాణి నుదయించెడి యొక్కొకమాట యొక్క ప్రా
ణంపుసుధాకణంబయి మనంబుల నువ్విళులూరఁజేయు మో
హంపుభరంబుఁదీర్పక ప్రియంపు తలంపెటిఁగింప, కింకశాం
తింపులజోలలేల వినుతింపుల లీలలవేల! కోయిలా!

చం. వినఁబడలేదు కృష్ణు వలపింపుల పిల్లనగ్రోవిపాట లిం
కను, జనియింపలేదు కలికాలమునం దల రాధలెందుఁ, జ
ల్లని యమునానదీజలములన్ మెడలెత్తుక నీదులాడ వా
వులు నిఁక నేటిగానములుపో! తలపెట్టఁగమానుఁ గోకిలా!

గీ. నవరసంబులు పోషించినారు కవులు
నవరసంబులు నీపోషణమున నడరు
తన్మయానందమధురి మోదయభరంబు
గడురు నీగతి నేమి పల్కుదును పికము!

గీ. దివ్యసందేశమనుచు సందియముకొంత
కలకలాగీతియను కలకలము కొంత
నైజకంఠస్వరంబను మోజుకొంత
కలిపి కలఁచెదుసుమ్ము పాటల పికంబ!

గీ. వినువక యనేకవత్సరాల్ కొనరి కొనరి
ఋతువు దప్పక చాటినయేని నీదు
పాట కర్థంబుసుంతయుఁ దేటపడదు
అటులగుటఁ దావకాదేశ పటుతరోక్తి
యధమ మానవతతికిఁ గాదని తలంతు.

క న క ము

(ఒక స్వప్నము)

ఎంపం బురదంబడి యె
క్కొండనె కాళ్ళీడ్చుకొనుచుఁ గడు సలసటతో
వెంటాపడ నడచితి తప
నుం డస్తాచలముఁ జేరను దరిసితిఁ బురిన్.

గీ. పెరుగు నన్నంబు సాపడి ప్రియములాడి
తూఁగులాడెడి నిద్దుర నాఁగలేక
పవ్వళించితినొక్క తల్పంబునందు
ఎచటికోపోయెఁ బ్రాణంబు లింతలోనె.

గీ. కోడి కూయుచునుండెఁ 'గోకో' యటంచు
అపుడు మెలకువగదిరె 'ముద్దాడుచున్న
సొగసుపిట్ట' చివాలున నెగసిపోయి
నటుల నెద్దియొ విస్మృతి యానుకతన.

ఉ. నేను శయించియున్న రమణీయనిశాంతమునందు, మెత్తనౌ
పానుపులందు నిద్దురలఁ బాయకయుండి రసుంగుచెల్లెలున్
జ్ఞానవతీశిరోమణి, ప్రసన్నగుణాదర నాదుపిన్నియున్
మేన కొఱుంగకుండ నలమెన్ బెనుమైకము వారి నయ్యెడన్.

చ. పడమటిదిక్కునన్ ముసుఁగువాల్చుకయుంచినజాలకంబునన్
సుడివడస్రుక్కియొక్కపదచుంబులుఁగయ్యెడదూఱివచ్చి,డా

కడ తెలి మద్దుగుజ్జుపయిఁ గాళుల నానిచినిల్చి, జంకెనల్
కడకనులం దొలంక, నయగారముపస్థల యుంటుదోపఁగన్.

గీ. వలపు చిగిరించె నాముద్దు పులుఁగుకనులఁ
బడినయంతనె, 'యెటులేని పట్టుకొనెడు
నాస యంకురమయ్యె నాయంతరమున'
కలదు నాకిట్టి నైజచాపలముకొంత.

గీ. నిదుర లేపితిఁ జిన్నిని, వదలె సుప్తి
చెల్లియును, వన్నెలొలికించు చిన్నిపులుఁగుఁ
గైకొనలఁ జూపితిని వారు కనులువిప్పి
నలచికొనుచును నలునిటుఁ గలయఁజూడ.

ఉ. ఆరతినాలపిట్టను సుపాయముగాఁ గడియించు కోలునన్
మీరలు తోడుకొండనుచు మెల్లన వారికిఁజెప్పి, జాలకో
దారపటంబులన్ దిగిచి, దగ్గరియున్, బెదపోయియున్, గడల్
దూటియు, వంచిపొంచి, యెటులో! కయిసాదిపులుంగుఁబట్టితిన్.

గీ. మిసమిసల పుట్ట, మవ్వంపుఁ బసలగుట్ట
సొగసు రతనాలతిట్ట, సోయగపుకట్ట
ప్రియములకుమెట్ట, యీ మురిపెంపుపిట్ట
చెలువములపట్ట మేమని పలుకవచ్చు.

గీ. పసుపుచాయను కలదు ఱెక్కకొసలయందు
కదలు పున్నాగ పత్రరేఖలనుబోలి,

పద్మదళఖండ మనసోఁగ పాటియటుల
నలుపుమచ్చయొకండు సొంపొలయుచుండె.

ఉ. మెత్తని పట్టుకుచ్చు కలిమింగయికోకయె పూలగుత్తి నా
యత్తరుణాంపుఁ బుల్గు కడుపచ్చపు పొందికతో నెసంగు కెం
పెత్తిన దొండపండనగ నింపగు దిద్దిన కోలముక్కు, ఆ
ముత్తెమువంటి పిట్ట పొలుపుం జెలువుం దనమే వచింపఁగన్.

కం. కొనగోరులు నునుపయి వం
గిన మావిచిగుళ్ల పగిదిఁ గెంపెసఁగియు వాఁ
డిని నతినిశితములై పొలి
చినగతిఁ గనుపట్టెఁ గొలఁదిచీలికలగుచున్.

గీ. నడల కులుకు బెడంగు, అందంపు మెడను
పెడకుఁ ద్రిప్పుచు ఠెక్కులార్చెడి సొబంగు
కళుకుఁ దులకించు నొడలి యొప్పుల తెఱంగు
కలదు కందెందు లేని ఆకనకమందె.

చ. అలతలువాయఁగా, జడుపులాటఁ, బ్రియంబునదువ్వుచున్ గరం
బుల ననుకూల పంజరముపోలికఁ జేసి, వినోదభార వి
హ్వలమతినయ్యు నెయ్యమొలయంగను బ్రాణములొక్క యెత్తుగా
వలపునఁ జూచుచుంటి బలవంతముమానివిహంగరత్నమున్.

గీ. పెనఁగులాడుచుఁగొంత, మ్రాగనులువెట్టి
కదలకయ నిల్చి గొంత, చక్కని నఖాగ్ర

ముల నెఱకలు గోయుచుఁ గొంత, కలఁగి జివ్వున
నెగసియెగసియాసు గొంతనటనఁజూపె.

చ॥ ఇటులొకకొంతయాటలపయిఁ మమతంగనకంబుతోఁ బెనం
గుటఁగనులారఁగాఁ గని యిగుళ్ళయెడం దనుజాలి మోన తె
త్తుట వచియించె పిన్ని! కలదో? సుకుమారమణీ! వినోదలం
పటమతివైపులుంగునకు బాములు వచ్చియు, వింతసూచుటల్.

కం. ఒడలెల్లఁ జెమటలెత్తఁగఁ
గడు శ్రమముంబడితి వేమి కనకము గలదీ
కడగండ్లమారిపులుఁగున
కుడిచినఁ గూస్పండఁ బోవు కొంచెము తల్లా!

కం. వదలఁదగు నీపులుంగును
సదయుఁడవై యాట పాట పయ్యాటలకీ
మృదులద్విజమోపదు, పం
పెదుగాకల యూత్తవారి పిల్లనుబోలెన్.

కం. అని యాడువారి మెత్తని
గొనముల నారళ్ళ మలమికొనఁ బలికిన నా
పినతల్లి మాటలను జెవు
లను బెట్టక యిట్టులంటి లాలితఫణితిన్.

శా. పిన్నీ! పుల్గును బట్టరాదనుచు నేవేదాంతమోచెప్పి న
న్నున్నొప్పించితి వింతదాక, యెటులూనుఁ డెందమానందశాం

తిన్నిత్యంబుగ? నిశ్చల ప్రియదముల్ నిండారు విజ్ఞాన సం
పన్నుండెందుఁగృతార్థుఁడంచుమునుఋషుల్ పల్కంగనాలింపవో.

ఉ. డెందము కందళించిన సుడిబండనీక విశారదనైజమా
త్మం దొలఁగించి, భావసుకుమారత కందళయుండ, నిర్భ రా
నంద మరందమొల్కు.. సుమనస్సరసీజములం బ్రమోదతృ
ష్ణం దనియించుచుందు రను జ్ఞానులవృత్తము లాలకింపవో.

శా. తల్లీ! ప్రాణికి నైజతృష్ణలగు సాంద్రంబైన యానందవాం
ఛల్లీలాదృతిఁ గాని చల్లఁబడ, వుత్సాహ ప్రవాహంబునన్
గల్లోలంబగు నింద్రియాంబులు తదేకధ్యాన విన్యస్త భా
వోల్లాసంబును గూర్చు, శాంతిసనవోయుం బిమ్మటం బెల్లుగన్.

మ. అవనీమోహనమైనయీపులుఁగుమైయందంబునానందమున్
మివులన్ జూచియుఁ గేలనూచియు శ్రవోలీలోత్సవంబైనమం
జువచో ధోరణి నాలకించియు, హసించున్ నామపోవల్లి, ప
ల్లవమై, కోరకమై, ప్రసూనమయిలీలాగుచ్ఛమై స్వేచ్ఛగన్.

మ. నునుపుల్ దేఱు మెఱుంగు తెక్కులను నిండుంగౌగిటంబట్టియొ
త్తినయుత్సాహము,సోయగంపుమెడవాల్ త్రిప్పుళ్లుగాంక్షిం
[చిచూ
చినయుల్లాసము ప్రాయపుంహాయాలమైసింగారమీక్షింపఁబం
బిన సంతోసము చెప్పఁగా నలవియే! పిన్నీ! విచారింపఁగన్

కం. గరువపు నడలబెడంగును
మురిపెపు బంగారు పక్షముల యందంబుల్
సురుచిర తారుణ్యాంకిత
తరళంబగు పులుఁగు సొగసుఁదనమును కంటే!

కం. అఱమోడ్పువెట్టి తెలికను
లరుణిమదలమెక్క జెక్కయంచుల స్వేదాం
కురములు దొరయ నొయ్యారపు
సరణి ననుభవింప వలపు సాలదు పిన్నీ!

ఉ. కాటుకరేక సొంపికలఁ గానఁగవచ్చెడు గుత్తపుమ్మొఱల్
బాటలుతీవె మచ్చలను, బాగుగఁదీరిచి దిద్దిపెట్టె నా
లాటిక చంద్రఖండము విలాసము, నాసలుదీఱఁజూచి యీ
నీటుపులుంగుఁ బోవిడువనేరదు నా మమకార ముద్రకో!

సీ. పలుకలేదింక 'రవ్వలురువ్వ' గలమెత్తి
జిలిబిలి పలుకు ముద్దులు నటింప
చిలుకలేదింక, ఱెప్పలలోనఁ జిగురెత్తు
నగవు వెన్నెలవన్నె సొగసులెసఁగ
మెలఁగలేదింకఁ గోమలపదంబులుగుల్క
నడక సొంపికలయందములు వెలుఁగ
చెలఁగలేదింక నాటలయాలంతలువాసి
చనవు మాలిమి తీపిఁ ననువుపడఁగ

గీ. తనియ లేదింక ముద్దాడికొను ప్రియంబు
తీఱలేదింకఁ బట్టినకోరికయును
వదలు వదలు మటంచుఁ బల్కెదవు పిన్న
ఎటుల నెడఁబాయఁజాలుదు నింతలోనె.

క. అనియిటు లెసురాడెదు నను
విని, యనునయ మొలుకఁ బలికెఁ బిన్నియు మఱలన్
కనికారపు తీపిచినుకులు
కనుఁగొలకుల నిండితొలఁక గద్గదికోక్తిన్.

శా. నా ప్రాణమ్ములు తల్లడిల్లెడిని డెందంబాకులంబయ్యెఁ గ్రీ
డాసక్తుండవుగాక యీపులుఁగుబిడ్డన్ వేపెదెందాక, తం
త్రీ! ప్రేమామృత మొల్కు చూపులను దీనింజూచిపోనిమ్ము, బా
లప్రాణమ్మును బాయుమిన్ గనులు తేలన్ సైచె నాలింతలన్.

క. తలవాంచి యుపెంతలు సూ
పులఁగనఁబడ ఖిన్నభావమునఁ గడలదు నీ
పులుఁగుఁ జిన్నది, నలపిం
పులఁ దగిలిన నీదు మనసు పొందదు తనివిన్.

క. పసికూనల విసివించిన
ఉసురు మహాఘోరముగఁ గదోయి కుమారా!
వ్యసనంబులఁ దగిలితివి
మిసలపులుం గేలవచ్చె మిడిమేలముగన్?

శా. నేత్రాంతంబులు శోషవోయినగతిన్ స్విన్నంబులయ్యెన్, దయా
పాత్రంబీ తొలికాన్పు పిట్ట విడిపింపంబోలు నీపాటి కో
పుత్రా! భూతదయాసుధామధురమై పుష్పించు నీచేత మే
మాత్రంబుం జలియింపకే తెగిలె హింసారక్తి నింకేమనన్.

మ. ఎపుడో విన్నటులన్ స్మరింపదగులునోయీ! నాయనా! చిన్నిప్రా
యపు రాచిల్కలఁ బట్టరాదనెడి న్యాయంబున్, విచారింపకీ
యపరాధంబునకేల పాలుబడె దీయజ్ఞాది వేదోండ మా
యపరబ్రహ్మకళామయంబెగద ఛాయాభిన్నమై తోఁచినన్.

మ. కడుపుం దీపినొ హా! కుమార! యని కేకల్ వెట్టవ్యాసుండు నె
క్కుడు వైరాగ్యము నూని, సర్వసముడై 'కోహా' మ్మటంచున్ బకుం
గిడు నా శ్రీశుకుఁ జూచి చెట్టులను రక్తింబిల్చుచున్ దన్మయం
బడరన్ ధన్యములయ్యెనంచు మును నీవాలింపవో పుత్రుఁడా!

చం. గొనములలోనభూతదయ కోమలమంచును నొక్కపల్కి, చే
తనము ఏమ స్తవస్తు గుణతత్వము నందును భిన్నకాంతులన్
బెనుపడియుండునంచు మురిపెంబుల గీతములన్ రచించి, మో
హనముగ బాడుచుందువది యంతయు నెందరిగెన్ గుమారుఁడా?

చం. అల నలచక్రవర్తి కలహంసము నాఁచిన యప్పుడా మెళీ
తల వచనంబులన్ జదువ తల్లిరో! బాలయినన్ గరంగు నం
చెలమి పఠించుచుందువది యెట్టులమాటెను పుత్రి! యాటపా
టల మమకారమున్ విడ వెడందను బుద్ధియు నెంత గల్గినన్.

మ. కొడుకా! చెప్పినమాటలన్ వినవు నీకుం దోఁచదేమందు, నీ
పడుచుంబుల్గును బట్టినంతటనె యేభాగ్యంబు నీకబ్బె న
క్కఁడు ముద్దాడి వినోదమారసితి సంకోచింపకే వీడుమా!
యడియాసంబడఁజూడఁగూడదట యేప్రాణంబు నేనిన్ భువిన్.

శా. వెన్నుంబోలుగదోయి నీమనసు తీవెన్ వంచి పూల్గోయ లే
వెన్నుండైనను బౌద్ధధర్మముల నేమేమో ప్రబోధింతు వీ
వన్నెంజిన్ని పులుంగుఁబట్టికొని ముబ్బాముల్ వడంజేయఁగా
జన్నే? గాదిలిపుత్ర! చెడ్డపనులం జాలింపలేవే యిఁకన్.

గీ. పాలుగారెడు నీపిట్ట ప్రాయమైన
అలసి సొలసి యవస్థల లలిత లలిత
మగుచు గన్పట్టు పగచిన్నెలైనగాని
తరుణ కరుణాస్వభావ పాత్రములుగావా!

చం. కలనయినన్ వికారమును గానక, ప్రాణములెల్ల నీపయిన్
నిలిపి, తదేకనిశ్చలత నిండుమనంబున నిన్నుఁజూచుచున్
మెలఁగెడు పిన్నిమాట చెవినింపగదోయి కుమార! ఇంక నీ
పులుఁగునువీడి నామదికి మోదము శాంతముగొల్పుమియ్యెడన్.

కం. అని పరవశయై కరుణము
తోణకన్ వచియించె నామె, తోడ్తోడన నా
మన మెదియొ వికారపడన్
గనకంబును నెగిరిపోయెఁ గలలో నంతన్.

స్వప్నశాంతి

మ. కలలో ముద్దులుసూపి యాఁకనక మేగఁ దాని నెయ్యంపు తీ
పుల కారాటమునంది కుందుహృదయంబుఁ శాంతిసేయుందలం
పుల నస్మత్కవితాశుకిఁ బనిచితిఁ భూలోక మీక్షించి యెం
దుల నేనిఁ గనకంబుబిల్చికొనుచుఁ దోతెంచునఁ భ్రాంతితోఁ.

ధ్యానిబుద్ధప్రతిమ

మ. బహుళాధ్యాత్మిక దివ్యసత్వసుషమావ్యాకీర్ణ తన్ దృక్ప్రయో
రుహపాళీద్వితయంబుయోగనియమారూఢస్థితిన్ మూసి; దు
స్సహబాహ్యస్ఖలిత ప్రపంచదురవస్థా దూరసంసిద్ధికై
యహహా! చూచెదెయాత్మబోధన నిరీక్షాపేక్ష శిక్షావిధిన్.

మ. బయలన్ గాంచినఁగాననయ్యెడుజరాభారవ్యథాదుస్సహా
ర్తియుతక్షోభలటంచు నెంచి పటువక్రీభూత దుష్కాలసం
చయ సంచార వికార మారసి, యపస్మారక్రివ్యయార్తి రో
సియె, నేత్రంబులుమూసితే! హృదయవంశీగాన మాలింపగన్.

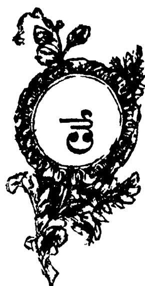
మ. సమసెన్ బ్రాచ్యమహత్వతత్వము, కళాచాతుర్యముల్
మాసె, వా
సె మహాధర్మయుత ప్రశస్తమతముల్, జీర్ణించెసౌందర్యభా
వము, క్షీణించె స్వధర్మగౌరవము, తీవ్రంబై పరాచారదా
స్యము రాణించెను భారతీయుల యవస్థన్ జూడలేనంచు నే
త్రములన్ మోడ్చిహృదంతరంగమునస్వారాజ్యంబుసీక్షించెదే!

మ. నటనంబాడెదు నెమ్మొగంబున చిదానంద ప్రభాలక్ష్మిసం
ఘటితధ్యానవిలాసమూర్తి హృదయాకాశంబునన్ వెల్గు బ్ర
స్ఫుటవిజ్ఞాన కళాంకురస్థబకితజ్యోతిః ప్రకాశంబు ము
చ్చటగా జూపెదు సాధుమార్ధ్యగుణగుచ్ఛప్రాతమా! గౌతమా.

ఉ. ఆసలఁబోనడంచి విషయాదిశరీరసుఖంబులన్ నిరా
యాసమునన్ ద్యజించి పరమార్థమెఱుంగ మనంబలంచి, వి
శ్వాసమునించి సర్వసమభావము నెంచి, విశుద్ధతన్మయా
భ్యాసముఁ బెంచి, దివ్యపరమావధిఁ జూపెడు నీదుమూర్తియున్.

కవిత

తేట లయిన పుణ్యారణ్య ♦ వాటికలను
బుట్టితి సుమకుమారి తోఁ ♦ బుట్టుగాఁగ

* * * *

అంద మెగఁబోయు లావణ్య ♦ మాహరించి
తపసివఁ బసియాడు జీ ♦ వనము త్రావి
పెరిగితిని నిత్యకోమల ♦ స్ఫురణలడర
ఇగురుటాకు నెలల పచ్చి ♦ యెండలందు

* * * *

గ్రీష్మమాసవేణికలఁ దే ♦ టినజలాల
స్నానమాడి శిరోజ గు ♦ చ్ఛములు కడిగి

* * * *

నింగి బాలెంతనడికట్టు ♦ కొంగులనఁగ
జాలు నతసీపయోద ప్ర ♦ సన్నరేఖ
లందికొని లాగి చీరెగా ♦ నందగించి

* * * *

క్షాళితవిశాల విశ్వరం ♦ గంబునందు
నిండువెన్నెల తెలిచాంది ♦ నీలుగట్టి
మొలక పచ్చని ముగ్గులు ♦ పుడమిఁదీర్చి
శారదోత్సవ భోగమ్ము ♦ సలిపి దనిసి

పచ్చిముత్యాల వాయనాల్ ♦ పంచిపెట్టు
ఉదయసతి కాకుఁబచ్చప ♦ య్యెదలుసాచి

* * * *

పత్త్రి వస్త్రాపహారణపా ♦ పంబుకతనఁ
జిన్నవోయిన కొమ్మల ♦ సిగలమీఁద
ఋతుహితస్నాన శోభన ♦ మెదుగ నరసి

* * * *

తడిసితడియని నాజూకు ♦ త్రాళ్ళవలల
భావశుకములు బందాలు ♦ పడ రచించి
ప్రాణిలోకమ్ము నానంద ♦ పథఖిలీన
మహా దనంతసౌందర్య సా ♦ మ్రాజ్యమునకుఁ
బెనువలపుఁగొన నారాట ♦ పెట్టుచుంటి,
చిక్కన శకుంతములకు స ♦ చిత్రమయిన
అమలవాగర్థకేళీర ♦ హాస్యమధువు
నామెతలుపెట్టి సాకితి ♦ ప్రేమవిరియ

* * * *

నాదుసౌందర్య విభవము, ♦ నాదురేఖ,
నాదుకన్నె సింగారంబు, ♦ నాదుచేష్ట,
నాదునడకల పోడిమి, ♦ నాదుగీతి,
సుమధురంబైన పూజాప్ర ♦ సూనమట్లు
అస్ఖలితమైన కన్నె సో ♦ యగముచాయ
కనులఁబూజించి మనసుతో ♦ గారవించి

వాణిఁద్రావుచునుండి ర ♦ రీణాభక్తి
పరిపరివిధాల శోభా త ♦ పస్విజనులు

* * * *

బాలపుష్పము నంటిన ♦ పాపమనుచు,
ముగుదవలె రేకుఁ జెఱఁగుల ♦ మూసికొనిన
మధురతారుణ్య మర్చనా ♦ మాత్రమనుచు,
అడుగుసోకినకడనెల్ల ♦ నణువులణువు
లగుచు ప్రాణకళలు రాలు ♦ నందమొంచి
కొలుచుచుండిరి భావవి ♦ హ్వాలులుమున్ను

* * * *

నిత్యకౌమార తరుణాభి ♦ జాత్యనగును
నింత స్పర్శాకలంకము ♦ నేనిమొఱఁగ.

—ooo—

ఆచారక్షయము

౧

తీరు తీరుల నలం ♦ కారముల్ ముగ్గులఁ
జిత్రించు మవ్వాఁపుఁ ♦ జేతిమేల్మి
పూసలతో బొమ్మ ♦ పోసిన యట్లు చ
క్కని కుట్టుపను లల్లు ♦ కౌశలంబు
కైవారములు లేక ♦ యే వలయము లష్ట
దళరేఖల నమర్చు ♦ కలికితనము
పాడేటి రాటాల ♦ పాలు డీసినరీతి
సన్నదారముఁ దీయు ♦ జాణతనము

గీ. తెనుఁగునాఁటి కులస్త్రీల ♦ దినదినంబు
సన్నసన్నగ నణఁగారి ♦ చచ్చుచున్న
వకట! ఈగృహాజీవ దీ ♦ పికలు నిలువ
స్నేహనిధికి భిక్షాటన ♦ సేయరేమొ!

౨

సీ. ఏడాది పొడుగున ♦ నింతతీరిక లేక
చేలలోఁ గష్టించు ♦ సేద్యకాండ్ర
పెద్దపురాణాల ♦ విన నోచుకొనక యూ
రికి దూరులగు దుగ ♦ దృష్టజనుల

ఉప్పు కల్లుకుఁ గూడ ♦ నోడ లమ్మవలసిన
ఆధార శూన్యలా ♦ అనదవాండ్ర
ఇంటిబానిసచాకి ♦ రే సర్వమని తూర్పు
పడమర లెఱుగని ♦ పల్లెసతుల

గీ. ఎవ్వడింక తాంబూర వా ♦ యించుకొనుచు
దరిసి సదువు పజాహ్లాద ♦ తంత్ర మెవుడు?
అన్నకాటక మటులుండ ♦ నావహించె
భూమి నానంద దుర్భిక్ష ♦ మును సఖుండ!

3

సీ. వినువారి కన్నీరు ♦ వినవాకగా బొంగ
సీతమ్మ కష్టాలు ♦ సెప్పిసెప్పి
వెఱ్ఱిగొల్లడు గూడ ♦ నుఱ్ఱూతలూగంగ
వీధిభాగవతాలు ♦ వేసివేసి
మునలివాండ్రును మీస ♦ ములుత్రిప్పి కాకేక
వీరబొబ్బిలికథల్ ♦ వినిచి వినిచి
ఆబాలగోపాల ♦ మావేశమున త్రుళ్ళ
పల్నాటియుద్ధాలు ♦ పాడిపాడి

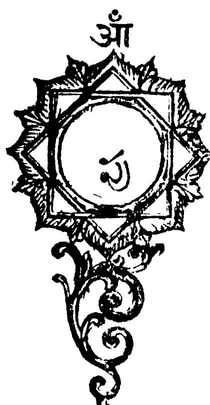
గీ. పల్లెపల్లెల బ్రాణము ♦ పచ్చగిల్ల
జాతిసుఖము పోషించితి ♦ సర్వకాల
మెచ్చట నురింగిపోతివో ♦ బిచ్చకాఁడ
కవివి పాటకుఁడవు నీవె ♦ గావె సఖుఁడ!

౪

సీ॥ బువ్వమ్ముబంతులఁ ♦ గవ్వించి వయసుకా
వరముబ్బ పడుచులు ♦ పాడలేరు
గొబ్బితట్టెడువేళఁ ♦ గూడ కన్నెనెలంత
లరమరలే కాడ ♦ మఱచినారు
తద్దెవండుగల సై ♦ తముయాల లూగుట
మోటుగా మగువలు ♦ మూసినారు
రుక్మిణిమొదలుగా ♦ రుచిగొన్న బొమ్మల
పెండ్లిండ్లు బాలలు ♦ విడచినారు
గీ. ఏ నిరపరాధమగు క్రీడ ♦ లింతవఱకు
జాతిముఖకళలనదగు ♦ చానలందుఁ
బెంచె సౌందర్యసుఖరుచి ♦ సంచయమ్ము
నా శుభము లస్తమించెడు ♦ నరయరేమొ?

ఒక మాట

౧

ప్రస్తరము హాస్తభూషణంబుగ ధరించి
నడతు వీవీధి నెవఁడవో పడుచువాఁడ!
మృదులముఖియు, నర్థోన్ముక్తహృదయయైన
ఈ పరవశగాయనిఁ బిల్తు రేమి పేర?

౨

పంకబద్ధములయి దిగఁబడెడు త్రోవ
లందుఁ గా ల్పెకలింపలే కలసి సొలసి
పోవు పాడియావులు తలంపునకుఁ దెచ్చు
భావగర్భనిర్భరములౌ పద్యగతుల.

౩

వృక్షమున నిగ్గుచేవ లూహించి గొప్ప
గండ్రగొడ్డండ్ర నటకేటి కాష్ఠపతులు
స్మృతికిఁ దెత్తు రయోమయశ్లేష కుటిల
కవచములు చీల్చు గూఢవ్యాఖ్యానములను.

౪

హారితశాటీకషణ మనోహరనితంబ
యయి ధరణి మేఘదాత్యము నాదరించు

అమృతరసవశులై యొప్పె నఖిల వికసి
తార్ద్రసుమములు బాలెంత రాండ్రపోల్కి.

౫

పచ్చగిలిన వసుంధరా భాగ్యసీమ
నెల్లయెడలఁ గన్విందుగా నుల్లసిలుచు
పసుపుబూసిన ముత్తైదువల మొగాల
ననుకరించి గుమ్మడిపూవు లందమయ్యె.

౬

కలికితీగెలఁ బ్రణయముఁ జిలుకరించి
శ్రావణవనస్పతులు పచ్చిరసికులైరి
ఱెక్కలెత్తని బాలశారికలుగూడ
నీడముఖముల గుసగుస లాడదొడగె.

౭

కం. పలికించిన పలుకఁ డిపుఁడు
నలినేక్షణ! తెనుఁగుమాటినాఁడేమొ సుశీ
తలసుభగంబుగ నాతోఁ
బలుకుము నీవైన చెఱుకుపాలొలుకంగన్.

౮

గీ. మేళవించిన తీఁగెలమీఁద మీటి
యీ జగన్ముగ్ధపదము వాయింతొ? లేక

సఖుఁడు బెజ్జాలువేసి సాజంపు విరతు
లూదుగదీర్చిన వేణు వ్వూదెదవా? చెలియ!

౯

గీ. శ్రుతికిఁ జెవులొప్పగించి రుచు లుదయించు
స్వరకలాపమ్మునకు మదిఁగా వశముఁజేసి
బాహువులు సాచువాఁడ నీప్రణయసుఖసు
గంధబంధుర మగుభావబంధమునకు.

౧౦

గీ. చనవులు, విలాసములు, మనోజ్ఞములు నయిన
భవదమృతరాగభోగబాంధవము లతివ!
నాకుఁ బొడగట్టుచున్న వింత యెడముండి
నను నతిస్పష్టముగ దర్పణమునఁ బోలె.

౧౧

గీ. పెదవికదలించి పలికిన పొదలపొంత
కదలుచున్నవి నవ్వులింకను శుభాంగి!
త్రెంచిపోసిన ముత్యాలతీరుఁదోప
సూత్రమెందుఁ బాఁతేసితో చూపవమ్మ!

రాధ పిలుపు

మూడునాళ్ళాయెరా మువ్వగోపాల
నినుజూడకేనింక నిలువజాలనుర!

*　　*　　*　　*

కనులలో మెదిలేవు కనకగోపాల
నీచక్కదనమెందు దాచుకోగలవు,
చాటుగా నిలుచుండి పాటబాడేవు,
మరుగున తలవంచి మాటలాడేవు,
ముసుగులో నేమిటో ముచ్చటాడేవు,
తెరలోను రాగాలు తీసేవు కృష్ణ!

*　　*　　*　　*

మురళివాయించరా వరహాలకృష్ణ!
నీజాడలను బట్టుకోఁజాలుదేను
గజ్జెలందెలుమ్రోయ కదపరాకాలు,
నీగుట్టుమట్టెల్ల నే నెఱుంగుదును,

*　　*　　*　　*

నెమిలికుచ్చుతురాయి నిగనిగలాడి
నిను బట్టియిచ్చునంచును తీసినావె?
నీచుట్టుపచ్చగా పూచేనటంచు
బంగారు శాలువాపాజేసినావె?

ఎంతసేపాయెరా యౌవనాంతమున
నీకోసమొంటిగా ప్రాకులాడితిని,
ఎందెందు వెదకినా యీబృందయందు
నీవన్నలే కానరావేల కృష్ణ!

* * * *

పొదలలో పూవువై పోయినావేమొ?
ఆలలో దూడవై యరిగినావేమొ?
తమ్మిలతీయగా ద్రవియించితేమొ?
కలికి వేణువుతోడ కరిగినావేమొ?

* * * *

నిన్నెందుజూతురా చిన్నారికృష్ణ!
ఏమూల వెదికేదిరా మోహనాంగ!

* * * *

వెన్నదొంగిలి కానిపింపకున్నావా?
చీరలెత్తుకపోయి దూరమైనావా?
తరుణులే నిను దారి తప్పించినారో?
మధురలో పౌరులే మఱపించినారో?

* * * *

ఏమిసేయుదునురా నాముద్దుకృష్ణ!
నినుజూడకేనింక నిలువజాలనుర

రాధను వేధింపరాదురా కృష్ణ
రాధపై కోపింప రాదురా కృష్ణ!
పిలిచిముద్దీయరా ప్రేమాలపించె
కలిసి క్రీడింపరా కళ్యాణకళిక!

(౪)

తిలకము

౧

కలిమికన్నియ కలికినుదుటను
కళలుచిమ్మే కనకతిలకమ!
వలపుకృష్ణుని వయసు తేనెకు
పాత్రమయ్యే తిలకమా!

౨

పార్వతీసతి ఫాలతలమున
గర్వరాగముఁ గ్రక్కుతిలకమ!
ధూర్వహుండగు ధూర్జటికి ధృతి
దూలఁద్రోసినతిలకమా!

౩

పలుకుపడతుక పసుపునొసటను
మొలకజీవము లొలుకుతిలకమ!
కలిసి బ్రహ్మను కంఠమొత్తగ
కౌగిలించిన తిలకమా!

౪

రచ్చకీడిచి రమణిద్రౌపది
కుచ్చెలలుకొని కోకలూడ్చిన
చిచ్చువలె నాచెలువమొగమున
విచ్చిమండిన తిలకమా!

౫

నరకుపైఁబడి కఱకుకోలల
సరకుసేయక సాహసముతో
నరకసాగిన నాటసత్యా
ననమునంటిన తిలకమా!

౬

వాడదకత్తులు వేటలాడే
కడిదిఘోరపు కదనసీమల
తడిసివీరుల పదుచునెత్తుట
ధన్యమయ్యో తిలకమా!

౭

పరిమళమ్ములు పంతమాడగ
పరువపుంజిగి పైకిపొంగే
సరసకాముక శయనగృహముల
చక్కబెట్టే తిలకమా!

౮

సిగ్గువలదని చెంపలేయగ
భగ్గుభగ్గని వచ్చివలపును
బిగ్గనిలిపే పెండ్లికూతురు
నిగ్గులేలే తిలకమా!

౯

ఇనుపసంకెల లేసిత్రోసిన
వనజముఖ దేవకిలలాటము
నెనసి కంసుని హృదయఫలకము
మొనవగిల్చిన తిలకమా!

రామలింగారెడ్డి

శా. పిండీపిండని పాడియాఁబొదుఁగుల౯ బింబింప కాదంబినీ
కాండం, బుర్వరపచ్చకోకలను సింగారింప నీవేళ పూ
దండల్ దక్కను ద్వారబంధముల సంధానించి ప్రేమోదయా
ఖండస్వాగతమిత్తు రాంధ్రు లనురాగస్ఫూర్తి రెడ్డ్యగ్రణీ!

శా. ఆర్జ౯మార్గ్మగమీక దిగ్విజయకన్యాకంచుకంబౌ కుసుం
బాజెండా నెగగట్టి, వాఙ్మయసరోమాధ్వీపిపాసారతి౯
మోజుల్ మీరగ మాయనుంగు తెనుగుంబూదోటఁ బోషించిరే
రాజుల్, తత్ప్రతిభాంకరెడ్డి కులధీరప్రాచురీచ్ఛాయనీ
తేజోరూపమునందుఁ జూచెదము ప్రీతి౯ రామలింగాగ్రణీ!

సీ. తొడిమయుఁ బూవు న ♦ దుకుపొందికలుసూపు
పదభావముల కొక్క ♦ పాన్పమర్చి
విడపువన్నియపెద ♦ వి మెఱుంగలదినట్ల
లంకారముల నర్ధ ♦ లక్ష్మినేలి
లతికనికుంజవ ♦ లయమల్లినరీతిఁ
గథకు తెంపులులేని ♦ గమకమిచ్చి
కలహంస కొలనియ ♦ లలఁ బ్రోదిగొనుభంగి
నుడుల కొయారంపు ♦ నడలునేర్పి
గీ. రసికు రుచిరోపగూహన ♦ ప్రమదమొకట
వీరునిజభుజాస్ఫాలనో ♦ ద్వేగమొకట

ప్రకృతి తనవశమైనట్లు ♦ ప్రతిభతోడ
భారతమ్మేలె నేకవి ♦ బ్రహ్మమౌళి.

చ. అతని తెనుంగుతీర్పులర ♦ హాస్యములన్ గ్రహియించి తత్ప్రభా
యుతజయాలేఖనీముఖ ని ♦ రంకుశపాలిత భారతీకళా
న్వితరసరేఖ రాగిలిన ♦ నేర్పరివంచు, త్వదీయభావలా
లితవిలసద్విపంచిఁ గది ♦ లింతుము నేఁడు కుతూహలంబునన్.

సీ. చవిఁజూచితి స్వతంత్ర ♦ చైతన్యభావనా
మాంసలాంగలకవి ♦ హంససూక్తి
పాటించితివి విస్వైర ♦ భావభోగరిరంస
నెసఁగుపరాసుల ♦ రసికలిప్స
క్రీడించితివి వివార్ధి ♦ పేడెత్తు సూరన
సుకవివాగ్దోహద ♦ శోభనమున
వెలయించితివి కండ ♦ గల తెనుంగునఁ గావ్య
తత్త్వ మానందసూ ♦ త్రముల సరణి

గీ. నేఁడు నీకన్న నీయాధు ♦ నికమహాంధ్ర
వాఙ్మయమునడిపింప నె ♦ వ్వఁడునమర్థు
డెలమి నీకంకణము ధరి ♦ యించిముందు
త్రోవదీయుము రామలిం ♦ గావతంస!

కలియుగార్జునుడు

(శ్రీ గుండవరపు అప్పారావుగారు.)

ఉ॥ కూరిమి పేరదంపతుల ♦ కున్ జనియించిన భారతీయు, లా
చారతపోధురీణులయి ♦ సాధనఁ జేసి గడించి రేద్విష
ద్దారణదారుణంబయిన ♦ ధర్మధనుస్సు, తదీయ తేజ మిం
పారఁగఁ గాచు మా కలియు ♦ గార్జును నప్పయధన్వి నెవ్వఁడున్.

సీ. విన్నాము కడుపులో ♦ నున్న కండలు కద
లంగ భారత రణ ♦ రంగచరిత
చెవియొగ్గినాము, పు ♦ చ్చిన శల్యములు మూఁప
గింప రామాదుల ♦ యుంపకోఁత
ఆలించితిమి గుండె ♦ లదరఁ బల్నాటి వీ
రుల గండ్ర గొడ్డండ్ర ♦ రోషపదము,
అవధరించితిమి క ♦ న్గవ వేడియెఱుపెక్క
రాజపుత్రుల యల్లె ♦ త్రాళ్ల మ్రోత
గీ. భావము   నంతెకాని మా ♦ పాపవశతఁ
జూచినఁ   , చూడగా ♦ నోచలేదు
నేటికి ధ   ్వనెత్తి సం ♦ ధించినావు
మా యదృష్టంబిదియె అప్ప ♦ రాయధన్వి!

ఉ. వ్రాసినవ్యాసవాక్యముల ♦ భావభరంబెఱుఁగంగలేని స
న్న్యాసుల, మిట్టిమీఁదుగతి ♦ నమ్మునకుం దగువీరగౌరవో
ల్లాసము నెట్లుసల్పఁగఁగ♦లారము, మాటలులేనిమాదు వి
శ్వాసమె పచ్చికప్రవుని ♦ వాళిగ నైకొను మప్పరాణ్మణీ!

సీ. వల్లెఁజెప్పిన వేద ♦ పన్నాలువర్జించి
బాణదేశికుఁడైన ♦ ద్రోణుశక్తి
మంత్రోదకముల ని ♦ ర్మలమైనచేదోయి
రక్తాంజలిడిన భా ♦ ర్గవిసుదీక్ష
అమృతతేజోభూత ♦ మయిన గంటమువీడి
కత్తిదాలిచిన తి ♦ క్కనయశస్సు
గోచీవడల్చి కం ♦ గులవీరకాశెఁ గ
ట్టిన యాంపోత ధీ ♦ యసి తపస్సు

గీ. బ్రాహ్మణుఁడవయి ధనువుఁ జే ♦ పట్టినట్టి
సీభుజాయుగళీపీఠి ♦ నిలుచుగాత
ఆంధ్రలోకద్రోణాచార్యుఁ ♦ డనెడికీర్తి
మోయుదువుగాత శ్రీయుప నాయుధన్వి!

——•••••——